

Centrul pentru Jurnalism Independent

Documente europene care influențează funcționarea sectorului mass media



Proiect finanțat de
UNIUNEA EUROPEANĂ

Uniunea Europeană reprezintă o entitate politică, socială și economică compusă din 27 țări. Statele Membre au decis împreună, pe parcursul unui proces de extindere ce a durat 50 de ani, să construiască o zonă de stabilitate, democrație și dezvoltare durabilă, menținând diversitatea culturală, toleranța și libertățile individuale. Uniunea Europeană își propune să împărtășească realizările și valorile sale cu țările și popoarele de dincolo de granițele ei.

ÎMPReIn@
DIN 1957

București
2007

Acest volum a fost realizat în cadrul proiectului ***Adoptarea si implementarea acquis-ului comunitar care aduce atingere functionarii sectorului media din Romania***, derulat de CJI cu finantare de la UNIUNEA EUROPEANA prin programul Phare - Societatea Civila, Componenta 2 - Adoptarea si implementarea acquis-ului comunitar (contract Phare 2004/016-772.01.02/03 AQUI 36 .

Proiectul si-a propus sa familiarizeze actorii sociali din mass media romaneasca cu acquis-ul comunitar care influenteaza functionarea sectorului.

Autori:

Ion Georgescu, Institutul Roman de Training
Victor Iulian Tuca,

Coordonator editorial:

Ioana Avadani

© Centrul pentru Jurnalism Independent

*Adresa: Bvd-ul Regina Elisabeta nr 32 (52), etaj 1
sector 5*

Bucuresti, România

Tel./Fax: 021-311 13 75

www.cji.ro

NOTA: *Acest material se bazeaza pe informatiile disponibile la 15 noiembrie 2007; el poate fi suferi modificari in urma intilnirilor si dezbaterilor organizate in perioada urmatoare.*

I. Acces la informații și transparență

I. Context

Atunci când se vorbește, în legătură cu sectorul public din România, despre acces la informații și transparență, referirea este, îndeobște la aplicarea a două legi, cea a **accesului la informațiile de interes public** și cea a **transparenței decizionale** în administrația publică. Ambele sunt rezultatul presiunilor și activității intense a organizațiilor neguvernamentale din România. Amândouă au făcut obiectul, în diverse proporții, monitorizărilor neguvernamentale. La 6 ani după adoptarea primei și la 4 ani după adoptarea celei de-a doua, ele continuă să fie neînțelese, ignorate și flagrant încălcate.

În această prezentare ne vom referi la cele 2 teme, așa cum sunt ele înțelese potrivit celor două acte normative citate mai sus (și asupra cărora vom reveni în secțiunea a III-a). Aceasta cu toate că termenul de „transparență” suportă multe alte interpretări. Cum ar fi:

- **Directiva 80/723/CEE** privind **transparența relațiilor financiare dintre statele membre și întreprinderile publice**, unde transparența înseamnă vizibilitatea relațiilor financiare dintre autoritățile publice și întreprinderile publice, respectiv: fondurile publice alocate în mod direct întreprinderilor publice interesate de către autoritățile publice; fondurile publice alocate de autoritățile publice prin intermediul întreprinderilor publice sau instituțiilor financiare; și întrebuințarea dată fondurilor publice alocate, astfel încât Comisia să se asigure că statele membre nu acordă întreprinderilor publice și private ajutoare incompatibile cu piața comună.
- **Legea nr. 161/2003** privind unele măsuri pentru **asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției**, unde transparența înseamnă aducerea la cunoștința publică a listei contribuabililor care înregistrează obligații restante la bugetul de stat, bugetul asigurărilor sociale de stat, bugetul asigurărilor pentru șomaj, bugetul Fondului național unic pentru asigurări sociale de sănătate și la bugetele locale, dar și furnizarea de către autoritățile administrației publice a informațiilor și serviciilor publice prin mijloace electronice

concomitent cu procedurile tradiționale, eventual și prevederile privind declarația de avere și interese, aceasta pe lângă alte prevederi, cum ar fi cele privind prevenirea și combaterea criminalității informatice, conflictul de interese și regimul incompatibilităților în exercitarea demnităților publice și funcțiilor publice, grupurile de interes economic sau privind modificarea unor reglementări în scopul prevenirii și combaterii corupției, pentru a ne opri doar aici.

Așadar, prin **acces la informații** înțelegem accesul la orice informație care privește sau rezultă din activitățile unei autorități publice sau instituții publice, indiferent de suportul ori de forma sau de modul de exprimare.

Iar prin **transparență** înțelegem procedura prin care cetățenii și organizațiile constituite de aceștia își pot exprima opiniile și interesele în legătură cu elaborarea de acte normative și în legătură cu luarea unor decizii administrative. Instrumentele pe care le au la îndemână sunt consultarea lor de către autoritățile publice în legătură cu proiectele de acte normative și participarea la ședințele publice ale respectivelor autorități.

II. Documentele europene

La nivel european, cele 2 teme sunt doar parțial reglementate, ținând mai degrabă de sfera națională de reglementare decât de cerințele de tratare unitară la nivelul tuturor statelor membre. Singura referință expresă este conținută de *Carta drepturilor fundamentale ale Uniunii Europene*, art. 42 – Dreptul de acces la documente: „Orice cetățean al Uniunii și orice persoană fizică sau juridică rezidentă sau având sediul social într-un stat membru are dreptul de acces la documentele Parlamentului, Consiliului și Comisiei Europene.”

Când vorbim de acces la informații la nivelul reglementărilor europene, vom avea în vedere două documente principale:

- **Regulamentul (CE) nr. 1049/2001** referitor la liberul acces la documentele Parlamentului, Consiliului și Comisiei Europene; și
- **Directiva 2003/98/CE** privind reutilizarea informațiilor din sectorul public.

Cât privește abordarea conceptului de transparență la nivelul reglementărilor europene, ne vom referi mai degrabă la activitatea Comisiei în domeniul buneii reglementări/legiferări.

Liberul acces la documentele Parlamentului, Consiliului și Comisiei Europene

În ultimii cincisprezece ani, instituțiile Uniunii Europene au devenit treptat din ce în ce mai deschise publicului. Principiul deschiderii a fost introdus de Tratatul de la Maastricht în 1991, cu scopul de a consolida caracterul democratic al instituțiilor. Consiliul și Comisia au adoptat ulterior un Cod de conduită privind accesul public la documentele deținute de acestea, ca un aspect suplimentar și esențial al politicii de comunicare și informare a instituțiilor. În 1996, dreptul public de acces a fost consacrat în articolul 255 din Tratatul de instituire a Comunității Europene, astfel cum a fost modificat prin Tratatul de la Amsterdam. **Regulamentul (CE) nr. 1049/2001** pune în aplicare dreptul cetățenilor de a obține documente ale Parlamentului European, ale Consiliului și ale Comisiei¹.

Regulamentul 1049/2001 urmărește a conferi cel mai mare efect posibil dreptului de acces public la documente și de a stabili principiile generale și limitele acestui acces. Oricare cetățean al Uniunii, și orice persoană fizică sau juridică, rezidentă sau cu sediul înregistrat într-un Stat Membru, are drept de acces la documentele instituțiilor, conform principiilor, condițiilor și limitelor definite în Regulament. Regulamentul se aplică tuturor documentelor deținute de către o instituție, adică documentelor elaborate sau primite de aceasta și care sunt proprietatea acesteia, în toate domeniile de activitate ale Uniunii Europene. Documentele vor fi accesibile publicului fie în urma unei solicitări scrise, fie direct în formă electronică, fie prin intermediul unui registru.

Regulamentul definește și termenul de "document", respectiv "orice conținut, indiferent de modalitatea de transmitere a acestuia (scris pe hârtie sau stocat în formă electronică, înregistrare audio, vizuală sau audio-vizuală) referitor la o chestiune legată de politica, activitatea și deciziile din sfera de responsabilitate a unei instituții".

Excepțiile la accesul liber la documente sunt motivate de protecția:

1. interesului public în ceea ce privește:
 - a. siguranța publică,
 - b. chestiuni militare și de apărare,
 - c. relații internaționale,

¹ CARTE VERDE, Accesul public la documente deținute de instituții ale Comunității Europene, Analiza situației, Bruxelles, 18.4.2007, COM(2007) 185 final.

- d. politica financiară, monetară sau economică a Comunității sau a unui Stat Membru;
2. confidențialității și integrității persoanei, în mod special conform legislației comunitare referitoare la protejarea datelor personale.
 3. intereselor comerciale ale unei persoane fizice sau juridice, inclusiv proprietatea intelectuală,
 4. acțiunilor în justiție și de consultanță juridică,
 5. scopurilor inspecțiilor, anchetelor și auditului.

De asemenea:

- Accesul la un document elaborat de către o instituție pentru uz intern sau primit de către o instituție va fi refuzat, dacă dezvăluirea documentului ar periclita considerabil procesul decizional al instituției, exceptând cazul în care documentul este de interes public mult mai mare.
- Accesul la un document care conține opinii de uz intern, ca parte a deliberărilor și consultărilor preliminare în cadrul instituției în cauză, va fi refuzat chiar și după luarea deciziei, dacă dezvăluirea acestuia ar periclita considerabil procesul decizional al instituției; exceptând cazul în care documentul este de interes public mult mai mare.

Reutilizarea informației publice

Directiva 2003/98/CE privind reutilizarea informațiilor din sectorul public urmărește armonizarea normelor și practicilor statelor membre privind exploatarea informațiilor din sectorul public. Sectorul public colectează, produce, reproduce și diseminează o gamă largă de informații în multe domenii de activitate, precum cel social, economic, geografic, meteorologic, turistic, în sectorul afacerilor, brevetelor și educației. Informațiile din sectorul public constituie o materie primă importantă pentru produsele și serviciile cu conținut digital și devin o resursă de conținut din ce în ce mai importantă o dată cu dezvoltarea serviciilor de conținut fără fir (*wireless*). Întrucât au fost evidențiate diferențe importante între normele și practicile statelor membre privind exploatarea informațiilor din sectorul public, ridicând astfel obstacole în calea valorificării întregului potențial economic al acestei resurse-cheie de documente, s-a impus armonizarea minimă a normelor și practicilor naționale privind reutilizarea documentelor din sectorul public în cazurile în care diferențele între normele sau practicile naționale sau lipsa clarității împiedică buna funcționare a pieței interne și dezvoltarea adecvată a societății informaționale în cadrul UE.

Reutilizarea înseamnă utilizarea de către persoane fizice sau juridice a documentelor deținute de organismele din sectorul public în scopuri comerciale sau necomerciale, diferite de scopul inițial din cadrul sarcinii publice pentru care au fost elaborate. Directiva urmărește prescrierea unui set minim de norme privind reutilizarea, precum și mijloacele practice de facilitare a reutilizării documentelor existente deținute de organismele din sectorul public ale statelor membre.

Directiva nu include obligația de a permite reutilizarea documentelor. Decizia de a permite sau nu reutilizarea lor aparține statelor membre sau entității publice în cauză. Directiva se aplică documentelor care devin disponibile pentru reutilizare în momentul în care entitățile publice acordă licențe, vând, diseminează, schimbă sau furnizează informații.

Principiile de bază ale Directivei sunt:

- Statele membre garantează că, în cazurile în care reutilizarea documentelor deținute de organismele din sectorul public este permisă, documentele în cauză sunt reutilizate în scopuri comerciale sau necomerciale.
- Organismele din sectorul public își pun documentele la dispoziție în orice format sau limbă preexistentă, prin mijloace electronice, ori de câte ori este posibil și oportun.
- Termenul limită pentru răspunsurile la cererile de reutilizare trebuie să fie rezonabil și corelat cu durata echivalentă prevăzută pentru cererile de acces la documentul respectiv în temeiul regimului de acces aplicabil.
- În cazul în care se percep taxe, venitul total obținut prin punerea la dispoziție a documentelor și autorizarea reutilizării lor nu depășește costul colectării, producerii, reproducerii și diseminării, la care se adaugă un profit rezonabil.
- Orice condiții aplicabile și orice taxe standard privind reutilizarea documentelor deținute de organismele din sectorul public sunt prestabilite și publicate.
- Statele membre asigură luarea unor măsuri practice care să faciliteze căutarea documentelor disponibile pentru reutilizare, precum listele de resurse, accesibile de preferință on-line, de documente principale și situri portal cu legături spre listele de resurse descentralizate.
- Toate condițiile aplicabile de reutilizare a documentelor sunt nediscriminatorii față de categoriile comparabile de reutilizare.
- Reutilizarea documentelor este deschisă tuturor potențialilor actori de pe piață, chiar în cazul în care unul sau mai mulți actori exploatează deja produsele cu valoare adăugată bazate pe aceste documente.

Și această directivă definește termenul de „document”, ca fiind orice reprezentare a unor acte, fapte sau informații și orice compilație a unor astfel de acte, fapte sau informații, indiferent de mediul de stocare (scrise pe hârtie sau stocate în formă electronică sau sub forma unei înregistrări audio, video sau audiovizuale), deținută de organisme din sectorul public.

Buna legiferare

În timp, Uniunea Europeană a elaborat un set complex de acte normative care să reglementeze aspecte ale dezvoltării economice, protecției mediului și îmbunătățirii standardelor sociale, în special ca urmare a realizării pieței interne. Strategia de la Lisabona revizuită este axată pe creștere economică și ocuparea forței de muncă. În acest context, Comisia Europeană a lansat o strategie privind o mai bună legiferare, pentru a asigura contribuția cadrului comunitar de reglementare la realizarea obiectivului de creștere economică și ocupare a forței de muncă, totodată având în vedere, în continuare, obiectivele sociale și de mediu și avantajele pentru cetățeni și pentru administrațiile naționale. Obiectivele politicii UE pentru o mai bună legiferare sunt simplificarea și îmbunătățirea reglementării existente, pentru a elabora mai bine legislația și pentru a consolida respectarea și eficacitatea normelor - toate acestea, în baza principiului proporționalității. Simplificarea cadrului legislativ pentru a asigura claritatea, eficacitatea și calitatea legislației reprezintă o condiție determinantă pentru realizarea obiectivului de "o mai bună legiferare", care, la rândul său, constituie o acțiune prioritară a Uniunii Europene, vizând asigurarea unor înalte niveluri de dezvoltare și ocupare a forței de muncă. Premisa de bază este că un cadru de reglementare conceput corect, clar, inteligibil și cât mai simplu posibil este fundamental pentru protejarea bunăstării cetățenilor, a sănătății publice și a mediului.

Strategia pentru o mai bună legiferare are în vedere trei aspecte esențiale:

- promovarea elaborării și aplicării la nivelul UE a instrumentelor necesare pentru „o mai bună legiferare”, în special simplificarea, reducerea sarcinilor administrative și evaluarea impactului;
- strânsă colaborare cu statele membre pentru a garanta că principiile care stau la baza unei „mai bune legiferări” sunt aplicate în mod uniform de către toți legislatorii din UE;

- un dialog constructiv consolidat între părțile interesate și toți legislatorii, atât la nivelul UE, cât și la nivel național².

Buna legiferare include o serie de inițiative de consolidare, codificare și simplificare a legislației existente, dar și îmbunătățirea calității noilor acte normative prin evaluarea mai bună a impactului economic, social și de mediu. Buna legiferare urmărește adoptarea reglementărilor într-un mod în care să se maximizeze beneficiile implementării politicilor publice în același timp cu minimizarea costurilor reglementării asupra economiei.

Buna legiferare urmărește îmbunătățirea cadrului de reglementare atât la nivel european cât și la nivelul statelor membre.

Între documentele europene relevante pentru tema bunei legiferări, amintim:

- Acordul inter-instituțional "O mai bună legiferare" din 16 decembrie 2003;
- Rapoartele Comisiei către Consiliul European "O mai bună legiferare" (14 rapoarte anuale până în 2006);
- Cartea Albă a Comisiei privind guvernarea europeană;
- Comunicarea Comisiei asupra simplificării și îmbunătățirii activității de reglementare a Comunității (2004);
- Rezoluția Parlamentului European din 20 aprilie 2004 privind evaluarea de impact a legislației comunitare și a procedurilor de consultare;
- Punerea în aplicare a programului comunitar de la Lisabona: o strategie de simplificare a cadrului de reglementare (2005);
- Rezoluția Parlamentului European din 16 mai 2006 privind strategia de simplificare a cadrului de reglementare;
- Rezoluția Parlamentului European din 16 mai 2006 privind rezultatul examinării propunerilor legislative în lucru la legiuitor.

Buna legiferare include activități cu privire la:

- Evaluarea impactului;
- Consultarea părților interesate;
- Obținerea și utilizarea experienței experților;
- Alegerea instrumentelor (auto-reglementare și co-reglementare);
- Minimizarea costurilor administrative rezultate din legislația UE;
- Examinarea și retragerea propunerilor aflate în așteptare;

² http://ec.europa.eu/governance/better_regulation/index_ro.htm

- Simplificarea și actualizarea *acquis*-ului comunitar;
- Monitorizarea aplicării legislației UE.

III. Implementarea *acquis*-ului comunitar în România

Pe domeniile accesului la informații și a transparenței, implementarea în România a *acquis*-ului comunitar este destul de paradoxală. Legea română a accesului la informațiile de interes public are standarde superioare reglementărilor europene, fapt ce duce la situația destul de rară ca adoptarea unei directive europene să fie privită ca un pas înapoi față de drepturile deja câștigate de cetățenii români – ne referim la prevederile privind reutilizarea informației deținute de entitățile publice. În materia transparenței decizionale, așa cum am definit-o la început, procedurile române de consultare sunt superioare, ca nivel reglementare, celor europene. Cu practica stăm însă mai prost, iar de aici avem ce învăța din punct de vedere al bunei legiferări.

*Accesul la informații*³

Legea nr. 544 din 12 octombrie 2001 privind liberul acces la informațiile de interes public, publicată în Monitorul Oficial nr. 663 din 23 octombrie 2001, a intrat în vigoare după scurgerea termenului de 60 de zile prevăzut în art. 23. Conform prevederilor aceluiași articol, normele metodologice de aplicare a Legii 544/2001 au fost adoptate prin Hotărârea de Guvern nr. 123 din 7 februarie 2002 și au intrat în vigoare la data publicării în Monitorul Oficial nr. 167, adică 8 martie 2002. Anii 2006 și 2007 au adus după sine o serie de trei modificări, de o mai mică sau mai mare importanță, prin Legile nr. 371/2006, 380/2006 și 188/2007.

Informația de interes public este definită ca fiind orice informație care privește sau rezultă din activitățile unei autorități publice sau instituții publice, indiferent de suportul ori de forma sau de modul de exprimare.

După modificarea din 2006, entitățile publice care se supun legii accesului la informații sunt orice autoritate ori instituție publică ce utilizează sau administrează resurse financiare publice, orice regie autonomă, companie națională, precum și orice societate comercială aflată sub autoritatea unei autorități publice centrale ori locale și la care statul român sau, după caz, o unitate administrativ-teritorială este acționar unic ori majoritar.

³ Kristina Creoșteanu, Ion Georgescu, Codru Vrabie, *Accesul la informația de interes public*, Asociația Română pentru Transparență/GRASP, 2004.

Toate informațiile gestionate de autoritățile și instituțiile publice sunt informații publice. Informațiile de interes public sunt atât cele care privesc activitatea unei autorități sau instituții publice (indiferent de autorul informației), cât și cele care rezultă din activitățile respectivei instituții. Informația publică nu depinde de suportul, forma sau de modul de exprimare. Document poate însemna orice semnifică mediu de stocare a informațiilor: documente pe suport de hârtie, medii de stocare ale calculatoarelor (suporturi optice, benzi magnetice, casete, dischete, hard-discuri), microfilme, dispozitive de procesare portabile (agende electronice, laptop) la care hard-discul este folosit pentru stocarea informațiilor.

Autoritatea sau instituția publică transmit informațiile de interes public din oficiu sau la cerere.

Tipuri de informații care se comunică din oficiu:

- Actele normative care reglementează organizarea și funcționarea autorității sau instituției publice;
- Structura organizatorică, atribuțiile departamentelor, programul de funcționare, programul de audiențe al autorității sau instituției publice;
- Numele și prenumele persoanelor din conducerea autorității sau a instituției publice și ale funcționarului responsabil cu difuzarea informațiilor publice;
- Coordonatele de contact ale autorității sau instituției publice, respectiv: denumirea, sediul, numerele de telefon, fax, adresa de e-mail și adresa paginii de Internet;
- Sursele financiare, bugetul și bilanțul contabil;
- Programele și strategiile proprii;
- Lista cuprinzând documentele de interes public;
- Lista cuprinzând categoriile de documente produse și/sau gestionate, potrivit legii;
- Modalitățile de contestare a deciziei autorității sau instituției publice în situația în care persoana se consideră vătămată în privința dreptului de acces la informațiile de interes public solicitate.

Informațiile publice din oficiu trebuie să fie prezentate într-o formă accesibilă și concisă care să faciliteze contactul persoanei interesate cu instituția publică respectivă. Ele vor fi publicate în integralitatea lor și nu doar ca referire la ele, într-un buletin informativ, actualizat anual. În unitățile administrativ-teritoriale în care o minoritate națională deține o pondere de cel puțin 20% din numărul populației informațiile din oficiu se vor difuza și în limba română și în limba minorității respective.

Accesul la informațiile din oficiu este asigurat prin:

- Publicare, alternativ sau simultan:
 - prin afișare la sediul instituției publice într-un spațiu care să permită accesul ușor al cetățenilor.
 - în Monitorul Oficial al României, partea a IV-a. (atenție la costurile legate de publicarea acestor documente).
 - în publicații proprii, cum ar fi buletine informative, broșuri de prezentare, broșuri speciale care să conțină buletinul informativ sau Monitorul Oficial al unității administrativ-teritoriale.
 - în mijloace de informare în masă: dacă se optează pentru publicare contra cost în mass-media, trebuie aplicate procedurile de achiziție publică reglementate de Ordonanța de Urgență privind achizițiile publice nr. 60/2001. Atenție la analiza cost-beneficiu în cheltuirea banilor publici, respectiv dacă publicarea contra cost contribuie la realizarea unui interes public.
 - pe pagina de Internet a instituției publice: Legea 544/2001 introduce prezumția existenței unei pagini de Internet a fiecărei instituții publice.
- Consultare la sediul instituției publice în spații special amenajate în acest scop sau în alte locații. În acest sens pot fi folosite, de exemplu, spațiile și personalul Centrelor de Informare pentru Cetățeni/Compartimentelor de relații cu publicul din cadrul instituțiilor publice.

Informații exceptate de la liberul acces:

1. Informațiile din domeniul apărării naționale, siguranței și ordinii publice, dacă fac parte din categoriile informațiilor clasificate, potrivit legii;
2. Informațiile privind deliberările autorităților, precum și cele care privesc interesele economice și politice ale României, dacă fac parte din categoria informațiilor clasificate, potrivit legii;
3. Informațiile privind activitățile comerciale sau financiare, dacă publicitatea acestora aduce atingere principiului concurenței loiale, potrivit legii;
4. Informațiile cu privire la datele personale, potrivit legii;
5. Informațiile privind procedura în timpul anchetei penale sau disciplinare, dacă se periclitează rezultatul anchetei, se dezvăluie surse confidențiale ori se pun în pericol viața, integritatea corporală, sănătatea unei persoane în urma anchetei efectuate sau în curs de desfășurare;
6. Informațiile privind procedurile judiciare, dacă publicitatea acestora aduce atingere asigurării unui proces echitabil ori

- interesului legitim al oricăreia dintre părțile implicate în proces;
7. Informațiile a căror publicare prejudiciază măsurile de protecție a tinerilor.

Studiu de caz: achiziții publice

Orice autoritate sau instituție publică are obligația de a întocmi dosarul achiziției publice pentru fiecare contract atribuit sau acord-cadru încheiat. Dosarul achiziției publice are caracter de document public. Accesul persoanelor la aceste informații se realizează cu respectarea termenelor și procedurilor prevăzute de reglementările legale privind liberul acces la informațiile de interes public și nu poate fi restricționat decât în măsura în care aceste informații sunt clasificate sau protejate de un drept de proprietate intelectuală, potrivit legii. Restricționarea nejustificată a accesului la dosarul achiziției publice atrage sancționarea de către Autoritatea Națională pentru Reglementarea și Monitorizarea Achizițiilor Publice a conducătorului autorității contractante.

Dosarul achiziției publice trebuie să cuprindă documentele întocmite/primite de autoritatea contractantă în cadrul procedurii de atribuire, cum ar fi, dar fără a se limita la următoarele:

- a. nota privind determinarea valorii estimate;
- b. anunțul de intenție și dovada transmiterii acestuia spre publicare, dacă este cazul;
- c. anunțul de participare și dovada transmiterii acestuia spre publicare și/sau, după caz, invitația de participare;
- d. documentația de atribuire;
- e. nota justificativă privind alegerea procedurii de atribuire, în cazul în care procedura aplicată a fost alta decât licitația deschisă sau licitația restrânsă;
- f. nota justificativă privind accelerarea procedurii de atribuire, dacă este cazul;
- g. procesul-verbal al ședinței de deschidere a ofertelor;
- h. formularele de ofertă depuse în cadrul procedurii de atribuire;
- i. solicitările de clarificări, precum și clarificările transmise/primite de autoritatea contractantă;
- j. raportul procedurii de atribuire;
- k. dovada comunicărilor privind rezultatul procedurii;
- l. contractul de achiziție publică/acordul-cadru, semnat;
- m. anunțul de atribuire și dovada transmiterii acestuia spre publicare;
- n. contestațiile formulate în cadrul procedurii de atribuire, dacă este cazul;

- o. avizul consultativ emis în conformitate cu prevederile legale, referitor la funcția de verificare a aspectelor procedurale aferente procesului de atribuire a contractelor de achiziție publică, dacă este cazul;
- p. documentul constatator care conține informații referitoare la îndeplinirea obligațiilor contractuale de către contractant.

Reutilizarea informației publice

Ministerul român al comunicațiilor și tehnologiei informației a înțeles să aplice *mot-a-mot* Directiva 2003/98/CE privind reutilizarea informațiilor din sectorul public, copiind-o într-un proiect de act normativ fără a analiza impactul corelării cu legislația națională privind informațiile de interes public. Reacția (întârziată) a societății civile, dar și a instituției prezidențiale, nu a reușit împiedicarea mersului actului normativ, încercând însă cârpirea pe parcurs. Legea nr. 109/2007, privind reutilizarea informațiilor din instituțiile publice, a fost publicată în Monitorul Oficial nr. 300 din 5 mai 2007 și a intrat în vigoare pe 5 iulie 2007.

Reutilizarea este definită ca fiind folosirea de către persoane fizice sau juridice, în scop comercial sau necomercial, a documentelor deținute de instituțiile publice. Nu constituie reutilizare folosirea documentelor pentru informarea proprie a persoanelor fizice și juridice și nici utilizarea informațiilor în activitatea jurnalistică. Reutilizarea în scop necomercial a documentelor deținute de instituțiile publice este liberă.

Solicitările pentru reutilizarea documentelor sunt făcute în scris, fie pe suport hârtie, fie în formă electronică, dacă instituția publică în a cărei posesie se găsește documentul dispune de dotările tehnice necesare. Soluționarea cererilor pentru reutilizarea documentelor se va face în termen de 20 de zile lucrătoare de la primirea acestora. În cazul cererilor cu un grad ridicat de complexitate, termenul poate fi extins cu încă 20 de zile lucrătoare.

Instituțiile publice pot stabili taxe pentru serviciile de reutilizare în scop comercial a documentelor. Pentru reutilizarea în scop necomercial, instituțiile publice nu vor percepe taxă. În măsura în care instituțiile publice percep taxe pentru reutilizarea în scop comercial a documentelor deținute, acestea nu trebuie să depășească costurile provenite din producerea documentelor, pregătirea lor și furnizarea informației. Modul de stabilire a taxelor se instituie prin hotărâre a Guvernului. Taxele pentru reutilizarea documentelor nu trebuie să fie discriminatorii.

Reutilizarea documentelor trebuie să fie liberă pentru toți participanții potențiali de pe piață, chiar dacă unul sau mai mulți participanți au exploatat deja pe piață produse noi obținute pe baza acestor documente.

Transparența decizională⁴

„Legea transparenței” este denumirea comună a Legii nr. 52 din 2003, privind transparența decizională în administrația publică. Inițiată de Ministerul Informațiilor Publice, redactată și perfecționată cu ajutorul organizațiilor neguvernamentale, legea a parcurs rapid procedura parlamentară: depusă fiind la Camera Deputaților în prima jumătate a lunii iunie 2002, ea a fost adoptată de Parlament în forma finală pe 19 decembrie și a fost promulgată de Președintele României pe 20 ianuarie 2003. Legea a fost publicată în Monitorul Oficial nr. 70 din 3 februarie 2003 și a intrat în vigoare la 4 aprilie 2003.

Potrivit Legii transparenței, cetățenii și organizațiile constituite de aceștia își vor putea exprima opiniile și interesele în legătură cu elaborarea de acte normative și în legătură cu luarea unor decizii administrative. Instrumentele pe care le au la îndemână sunt consultarea lor de către autoritățile publice în legătură cu proiectele de acte normative și participarea la ședințele publice ale respectivelor autorități.

Un act normativ este un act cu aplicabilitate generală adoptat de o autoritate publică. Actele normative pot fi adoptate de Parlament sau de organe ale administrației publice (Guvern, Ministere, organe ale administrației publice centrale și locale). Potrivit legii, cetățenii trebuie consultați asupra tuturor proiectelor de actelor normative emise sau redactate de autorități publice, cu câteva excepții. Nu are loc un proces de consultare în cazul elaborării unor acte normative:

- privind apărarea națională, siguranța națională și ordinea publică,
- privind interesele strategice, economice și politice, ale țării,
- conținând valori, termene de realizare și date tehnico-economice ale unor activități comerciale sau financiare, dacă publicitatea acestora aduce atingere principiului concurenței loiale, sau
- privind datele personale.

⁴ Oana Zăbavă (ed.), Laura Ștefan, Ion Georgescu, *Transparența decizională în administrația publică*, Asociația Română pentru Transparență, 2003.

Surse de informare cu privire la proiectele de acte normative supuse consultărilor:

- anunț pe pagina de Internet a instituției publice;
- anunț afișat într-un spațiu accesibil publicului din sediul instituției;
- mass-media, dacă aceasta preia anunțul trimis de instituția respectivă.

Potrivit legii, participarea la elaborarea de acte normative se poate face în procesul de redactare a unui proiect de act normativ, anterior supunerii spre analiză și avizare autorității publice care l-a elaborat. Cetățenii au la dispoziție un timp limitat, stabilit de autoritatea publică și făcut public în anunțul inițial. Acest termen nu poate fi însă mai scurt de 10 zile de la data publicării anunțului. O altă modalitate de consultare, pe lângă comunicarea de comentarii în scris, o reprezintă organizarea de dezbateri publice. Dezbaterile publice pot fi solicitate în scris de către o asociație legal constituită sau de o altă autoritate publică, iar autoritatea publică inițiatoare a proiectului de act normativ este obligată să le organizeze.

Legea transparenței face precizarea că opiniile exprimate de cetățeni sau organizații în timpul consultărilor au doar valoare de recomandare. Decizia rămâne la latitudinea autorității publice. Actul normativ va fi trimis, după consultări, spre analiză și avizare, potrivit procedurii legale privind elaborarea actelor normative. El va include modificări redactate pe baza acelor opinii, exprimate în procesul de consultare, care au fost selectate de către funcționarii publici responsabili de redactarea actului respectiv. Autoritățile publice sunt obligate de lege să precizeze, în raportul anual privind transparența decizională, numărul de recomandări incluse în proiectele de acte normative.

Ședințele publice la care se referă Legea transparenței sunt, în fapt, toate ședințele care sunt necesare pentru desfășurarea activității autorității publice respective și pe care autoritatea respectivă le declară ca fiind publice. Excepțiile sunt expres reglementate de lege. Cetățenii și asociațiile legal constituite nu pot participa la ședințele în care sunt prezentate informații:

- privind apărarea națională, siguranța națională și ordinea publică,
- privind interesele strategice economice și politice ale țării,
- conținând valori, termene de realizare și date tehnico-economice ale unor activități comerciale sau financiare, dacă publicitatea acestora aduce atingere principiului concurenței loiale, sau

- privind datele personale

Autoritatea publică este obligată să facă public anunțul cu privire la ședință cu cel puțin trei zile înainte de desfășurarea acesteia.

Anunțul va fi făcut public prin:

- afișare la sediul autorității;
- inserare în site-ul de web;
- comunicare către mass-media.

Anunțul va conține:

- data, ora și locul de desfășurare;
- ordinea de zi.

Participarea la ședință se va face în limita numărului de locuri din sala în care se va desfășura ședința. Pentru a determina cine sunt persoanele care au prioritate, legea introduce noțiunea de „ordine de precădere” și lasă la dispoziția persoanei care conduce ședința să stabilească cine are mai mare interes în a participa. Mass-media are acces preferențial la ședință, trecând peste ordinea de precădere.

IV. Efectul asupra presei

Accesul la informații are un impact direct asupra presei prin furnizarea materialului de studiu pentru eventuale articole sau emisiuni. Jurnaliștii români au acces la documentele instituțiilor europene direct, ca o aplicare a Regulamentului 1049/2001 și la informațiile deținute de entitățile publice române prin efectul Legii nr. 544/2001.

Legea română a accesului la informații cuprinde o secțiune prin care sunt reglementate raporturile cu presa. Este vorba despre 6 articole (art.15-20) din Capitolul II, Secțiunea a 2-a - Dispoziții speciale privind accesul mijloacelor de informare în masă la informațiile de interes public. Existența acestor dispoziții cu caracter special nu împiedică ziaristul să folosească celelalte dispoziții cu caracter general ale legii.

Legea prevede obligația entităților publice de a desemna un purtător de cuvânt, pentru a asigura accesul presei la informațiile de interes public. De asemenea, legea prevede obligația entităților publice de a organiza periodic, de regulă o dată pe lună, conferințe de presă pentru aducerea la cunoștință a informațiilor de interes public, precum și obligația de a răspunde, în cadrul acestor conferințe, întrebărilor privitoare la orice informații de interes public. Entitățile publice au obligația de a informa în timp util presa asupra conferințelor de presă sau oricăror alte acțiuni publice organizate de

acestea. Accesul presei la aceste conferințe sau acțiuni publice nu poate fi interzis în nici un fel.

Presa nu are obligația de a publica informațiile furnizate de autoritățile sau de instituțiile publice. Deci, este pe deplin posibil ca un ziarist să asiste la o conferință de presă sau altă activitate publică ori să primească un comunicat și să nu scrie nimic despre ele, dacă apreciază că informațiile prezentate sunt irelevante.

În articolul 18 din lege este prevăzută acreditarea "ziariștilor și reprezentanților mijloacelor de informare în masă", ca obligație a "autorităților publice" și, în consecință, ca un drept al ziaristilor. De observat că articolul 18 se referă doar la "autoritățile publice", nu și la instituțiile publice, ceea ce înseamnă că în raporturile cu "instituțiile publice" (de exemplu: instituții de învățământ, instituții medicale, televiziunea publică, radioul public etc.) nu este nevoie de obținerea unei acreditări.

Legea prevede că acreditarea se acordă la cerere, în termen de 2 zile de la înregistrarea acesteia. Subliniem că din redactarea articolului 18 alineat 2 rezultă că termenul are ca limită minimă câteva minute și limită maximă de 2 zile, ceea ce înseamnă că acreditarea se acordă pe loc sau în cel mult 2 zile. Considerăm că regula este că acreditarea trebuie acordată pe loc, în momentul depunerii cererii.

Numai în cazuri excepționale și dacă nu este afectat dreptul de acces la informațiile de interes public al ziaristului, acreditarea ar putea fi acordată nu pe loc, ci în maximum 2 zile. Aceasta deoarece trebuie să se țină cont de specificul activității de ziarist (informația este un bun perisabil). De exemplu, dacă acreditarea este solicitată în ziua în care se desfășoară o activitate publică, iar ea este acordată abia după 2 zile, ziaristul, deși prezent, este împiedicat de a asista la acea activitate.

Singurul motiv pentru care acreditarea poate fi refuzată (sau retrasă) este săvârșirea de "fapte care împiedică desfășurarea normală a activității autorității publice". Legea prevede că acreditarea nu poate fi refuzată (sau retrasă) pentru "opiniile exprimate în presă de respectivul ziarist", indiferent cât de critice, deranjante sau ofensatoare au fost acestea la adresa autorității publice. Legea face o distincție clară între "fapte" și "opinii". Exprimarea unor opinii nu este supusă nici unei "sanțiuni", ci doar săvârșirea de fapte care împiedică activitatea normală a autorității publice respective. Aceasta presupune că în urma unor acțiuni concrete desfășurate de ziarist activitatea autorității a fost, practic,

blocată. Cazuri de acest gen sunt, evident, cu totul excepționale. Rezultă că dacă autoritatea publică nu face dovada că ziaristul respectiv a săvârșit "fapte care împiedică desfășurarea normală a activității autorității publice", refuzul/retragerea acreditării nu au temei și constituie o încălcare a Legii nr.544/2001. Refuzul/retragerea acreditării unui ziarist se comunică în scris. În mod logic, comunicarea trebuie să cuprindă și motivele pentru care s-a dispus măsura respectivă (faptele ziaristului care au împiedicat desfășurarea activității normale a activității autorității publice). Refuzul/retragerea acreditării unui ziarist nu afectează dreptul organismului de presă de a obține acreditarea unui alt ziarist.

Reutilizarea informației publice nu se aplică mass-media, decât în măsura în care activitatea economică a persoanei juridice ce editează publicația sau difuzează programele privește și alte activități decât cele jurnalistice.

Legea transparenței prevede pe de o parte transmiterea către presă a tuturor anunțurilor privind elaborare de acte normative și desfășurarea ședințelor publice, oferind astfel instrument de monitorizare a activității entităților publice. Pe de altă parte, dă acces nestingherit reprezentanților presei la ședințele publice.

V. Recomandări referitoare la legislația românească și cea europeană

- aplicarea corectă și coerentă a reglementărilor române privind accesul la informații și transparența decizională;
- stabilirea distincției clare între legea accesului la informația de interes public și legea reutilizării informațiilor din instituțiile publice.

2. Audiovizual și Televiziunea fără Frontiere

Printre cele mai importante legi în domeniul vizat se găsesc:

- Legea Audiovizualului nr. 504/ 2002
- Legea Nr. 402 din 7 octombrie 2003 privind modificarea și completarea legii audiovizualului nr. 504/2002
- Decizia CNA nr. 78 /2002, privind protecția minorilor în cadrul serviciilor de programe
- Decizia CNA nr. 80 /2002, privind protecția demnității umane și a dreptului la propria imagine;
- Legea Nr. 56 din 13 februarie 2003 pentru ratificarea Convenției europene privind televiziunea transfrontieră a Consiliului European, adoptată la Strasbourg la 5 mai 1989, și acceptarea Protocolului de amendare a Convenției europene privind televiziunea Trans-frontieră a Consiliului European, adoptat la Strasbourg la 1 octombrie 1998.
- Audiovisual Media Services Directive

Legea audiovizualului

Prin adoptarea Legii Audiovizualului acquis-ul comunitar privind acest domeniu a fost transpus integral.

Spre deosebire de eCommunications, difuzarea presupune transmisia inițială prin fir sau prin unde radioelectrice, inclusiv prin satelit, în forma codată sau necodată, a serviciilor de programe destinate publicului sau între persoanele fizice sau juridice detinatoare de licență audiovizuala sau aviz de retransmisie, în scopul redifuzării către public. E-communications cuprinde numai serviciile de comunicații care furnizează informații ori alte mesaje pe baza de cerere individuală, cum ar fi: telecopierea, bazele de date electronice și alte servicii similare.

Radiodifuzor

Un radiodifuzor este persoana fizică sau juridică având responsabilitatea editorială pentru alcatuirea serviciilor de programe destinate recepționării de către public și care asigură difuzarea acestora direct sau prin intermediul unui tert.

Dacă în comunicările electronice (eCommunications) se transmit informații în mod spontan, prin telefon, internet, serviciul de messenger, etc, în domeniul audiovizualului, distribuitorul de servicii este **orice persoana care constituie și pune la dispoziție**

publicului o oferta de servicii de programe pe cale radioelectrică terestră sau prin satelit, prin orice mijloc de comunicare electronică, inclusiv prin satelit, pe baza de relații contractuale cu radiodifuzorii ori cu alți distribuitori.

Publicitatea

Orice forma de mesaj, difuzat fie în baza unui contract cu o persoana fizica sau juridica, publica ori privata, în schimbul unui tarif sau al altor beneficii, privind exercitarea unei activitati comerciale, mestesugaresti, profesionale, cu scopul de a promova furnizarea de bunuri, inclusiv imobile și necorporale, sau prestarea de servicii contra cost, fie difuzat în scopuri autopromotionale.

Publicitate mascată este prezentarea în programe, prin cuvinte, sunete sau imagini, a bunurilor, serviciilor, denumirilor, marcilor comerciale sau activitatilor unui producator de bunuri ori prestator de servicii, daca aceasta prezentare este făcută în mod intenționat de radiodifuzor, în scop publicitar nedeclarat, și care poate crea confuzie în rândul publicului cu privire la adevaratul sau scop. Legea o consideră intentionata atunci când este facută în schimbul unor avantaje materiale, a unor servicii reciproce sau al altor beneficii cu efect similar.

Pluralismul politic și diversitatea culturală

Difuzarea și retransmisia serviciilor de programe se realizează și se asigură pluralismul politic și social, diversitatea culturala, lingvistica și religioasa, informarea, educarea și divertismentul publicului, cu respectarea libertatilor și a drepturilor fundamentale ale omului. Toti radiodifuzorii au obligatia sa asigure informarea obiectivă a publicului prin prezentarea corectă a faptelor și evenimentelor și să favorizeze libera formare a opiniilor⁵.

Drepturi europene

Orice persoană are dreptul de a receptiona liber serviciile de programe de televiziune și radiodifuziune oferite publicului de catre radiodifuzorii aflatii sub jurisdicția României și a statelor membre ale Uniunii Europene.

Interzicerea cenzurii

⁵ Pentru încălcarea acestui articol, vezi decizia CNA no. 75 din 1 februarie 2007 privind amendarea cu 2500 lei a S.C. TELECROMA MEDIA S.R.L.

Cenzura de orice fel asupra comunicării audiovizuale este interzisă; independența editorială a radiodifuzorilor este recunoscută și garantată de lege.

Deși acceptată de toate televiziunile ca un principiu al independenței Media, situația nu stă la fel de bine în practică.

Cazul jurnalistei Gabriela Vrânceanu Firea

În mai 2007, proprietarul de fapt al Stației TV Antena 3, Dan Voiculescu a sunat în direct în timpul emisiunii coordonată de Firea pentru a profera injurii la adresa invitatei, fostul ministru al justiției, Monica Macovei. Acest caz reprezintă o încălcare flagrantă a independenței editoriale a radio-televiziunii și a pluralismului politic și social.⁶ Un caz de acest fel este considerat drept o ingerință în conținutul, forma sau modalitățile de prezentare a elementelor serviciilor de programe, din partea unei persoane fizice române.

Drepturile jurnaliștilor

Orice jurnalist sau realizator de programe este liber să nu dezvăluie date de natură să identifice sursa informațiilor obținute în legătură directă cu activitatea sa profesională.

Dezvăluirea surselor

Dezvăluirea unei surse de informare poate fi dispusă de instanțele judecătorești numai dacă aceasta este necesară pentru apărarea siguranței naționale sau a ordinii publice, precum și în măsura în care aceasta dezvăluire este necesară pentru soluționarea cauzei aflate în fața instanței judecătorești, atunci când:

- a) nu există sau au fost epuizate măsuri alternative la divulgare cu efect similar;
- b) interesul legitim al divulgării depășește interesul legitim al nedivulgării.

Nici legea 51/ 1991 privind siguranța națională și nici legea 14/ 1992 nu explică clar ce este interesul național și nici când pot interveni autoritățile de resort (SRI, DIE). Pachetul legislativ care ar urma să modifice legile inițiale, „nu face nicio referire la

⁶ „As illustrated in the case of the TV station *Antena 3*, where in May 2007 the owner Dan Voiculescu phoned in during a live TV show and intervened to defend himself because the invited speaker – former Ministry of Justice Monica Macovei – raised attacking remarks regarding his person, owners often overlook professional standards and actively intervene in the creation of media content. Unfortunately, except for separate cases such as Voiculescu’s, there are no overall studies measuring the length of this phenomenon in the whole Romanian media.” Vezi Adina Baya, *The Concentration of Media Ownership in Romania: Supporting or Challenging Pluralism and Media Freedom?*, Final Paper submitted to Central European University, Department of Public Policy, Budapest, Hungary, 2007.

activitățile de *supraveghere a persoanelor*, aspect vital, din punctul de vedere al asociației, pentru că ele reprezintă limitări drastice ale unor drepturi esențiale (protecția vieții private, libertatea de exprimare, libertatea de asociere”⁷.

Dreptul la replică - Cazul Deutsche Welle

Postul de radio Deutsche Welle cerea postului de televiziune Antena 3, un drept la replică pentru afirmațiile făcute în cadrul emisiunii “Sinteza Zilei” din 19 februarie 2007. La această emisiune au participat analistii Ion Cristoiu și Valentin Stan. Acesta din urmă acesta s-a referit la postul de radio Deutsche Welle, acuzând secția în limba română, printre altele, de “manipulare periculoasă”, în urma prezentării poziției vicepreședintei Bundestagului german, Susanne Kastner, față de moțiunea împotriva ministrului Monica Macovei.

În intervenția sa, domnul Valentin Stan, referindu-se la publicarea poziției doamnei vicepreședinte a Bundestagului, Susanne Kastner, de către postul de radio Deutsche Welle, vorbește despre “o montare de manipulare fără precedent în istoria democrației române”, punând la îndoială profesionalismul redactorilor care “cică ar fi interviuat-o pe Susanne Kastner, vicepreședinta Bundestagului”.

În realitate, redactorii secției în limba română a postului de radio Deutsche Welle nu menționaseră că a fost difuzat un interviu cu doamna Kastner. Atât pe pagina de internet cât și în intervențiile redactorilor Deutsche Welle solicitate de posturile de televiziune din România, inclusiv de Antena 3, s-a făcut referire la o declarație-comunicat de presă, elaborată de biroul de presă al doamnei vicepreședinte a Bundestagului, Susanne Kastner. În acest context, domnul Stan afirmă: “Deutsche Welle, secția română vrea să manipuleze România.” Folosindu-se doar un fragment din intervenția telefonică în direct a redactorului Deutsche Welle, Alina Kuehnel, la solicitarea Antenei 3, domnul Stan a calificat intervenția sa ca “cea a așa-zisei jurnaliste Alina Kuehnel de un cretinism autentic și o minciună sfruntată.”

Deși postul de radio Deutsche Welle a solicitat dreptul la replică, postul de radio Antena 3 nu l-a acordat, încălcând astfel grav un

⁷ “Această chestiune extrem de delicată trebuie reglementată în legea siguranței naționale, pe baza Recomandării 1402/1999 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei”. Vezi, Comentariile APADOR-CH cu privire la Legea Siguranței Naționale - propunerea de proiect inițiată de Secretariatul General al Guvernului și Departamentul pentru Probleme de Securitate Națională, 2 august 2006.

principiu fundamental al presei. Totuși, Deutsche Welle nu a sesizat Consiliul Național al Audiovizualului.

Consiliul Național al Audiovizualului

Consiliul Național al Audiovizualului, autoritatea publică autonomă sub control parlamentar are obligația să :

- respecte exprimarea pluralistă de idei și de opinii în cadrul conținutului serviciilor de programe transmise de radiodifuzorii aflați sub jurisdicția României;
- pluralismul surselor de informare a publicului;
- protejeze demnitatea umană și protejarea minorilor;
- protejeze cultura și limba română, a culturii și limbilor minorităților naționale;
- transparenta activității proprii.

Consiliul este obligat să sesizeze autoritățile competente (Consiliul Concurenței) apariția sau existența unor practici restrictive de concurență, a abuzului de poziție dominantă sau a concentrărilor economice, precum și cu privire la orice alte încălcări ale prevederilor legale care nu intră în competența sa de reglementare.

Există numeroase cazuri când anumite televiziuni nu dau suficientă atenție minorilor sau speculează atracția spre morbid a unor persoane.

Într-o decizie a CNA, s-a reținut încălcări grave în domeniul protecției copilului⁸. Referindu-se la un caz în care era implicat o minoră CNA a constatat că „modalitatea de interviu a minorei s-a făcut fără responsabilitate și discernământ, copilul fiind, practic, chestionat numai în scopul de a-i fi smulse elemente de detaliu referitoare la viața ei sexuală. De asemenea, întrebările legate de ce va face cu copilul după nașterea acestuia nu au avut decât rolul de a accentua trauma minorei, aflată oricum într-o situație dificilă”⁹. Printre cele mai nocive posturi de televiziune apar OTV (emisiunea „Dan Diaconescu în Direct”) și PRO TV (Știrile de la ora 5).

Conform CNA, în 2007, OTV a primit zece amenzi în valoare totală de 135.000 RON. De trei ori a primit amendă maximă care se putea da pentru încălcarea articolelor respective (de două ori 25.000 RON, o dată - 50.000 RON). În afara de amenzi, OTV a primit două decizii privind întreruperea cu 10 minute a emisiei.

⁸ Decizia no. 563 din 5.07.2007 privind amendarea cu 10.000 lei a S.C. Ogram Televiziune Srl

⁹ Idem, pag. 6

Mai sunt numeroase astfel de cazuri pe care CNA-ul le depistează și care vizează în principal tratarea necorespunzătoare a minorilor¹⁰. De altfel, pentru a mai reduce impactul negativ pe care presa îl are în goana sa după senzational CNA a luat o hotărâre care recomandă televiziunilor să evite să dea verdicte în cazul tragediilor cu subiecți copii sau adolescenți dacă ancheta este aflată în desfășurare și să nu prezenta declarații ale unor martori care nu-și asumă identitatea și a căror credibilitate nu poate fi verificată¹¹.

Alcătuirea CNA

Consiliul este compus din 11 membri și este numit de Parlament, la Propunerea Senatului și Camerei Deputaților, a Guvernului (3 membri)

și de Președintele României (2)

Deciziile Consiliului având caracter normativ, inclusiv motivarea acestora, se publica în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Actele având caracter normativ emise de Consiliu pot fi contestate la instanța de contencios administrativ de către orice persoană care se consideră prejudiciată de acestea.

Printre altele, Consiliul este autorizat:

- să stabilească condițiile, criteriile și procedura pentru acordarea licențelor audiovizuale;
- să emita decizii cu caracter de norme de reglementare în vederea realizării atribuțiilor sale prevăzute expres în lege

Parlamentul și Consiliul Național al Audiovizualului

Activitatea Consiliului este analizată de către Parlament, prin dezbateri raportului anual, care se prezintă pentru anul anterior, și ori de câte ori comisii de specialitate ale Parlamentului solicită președintelui Consiliului rapoarte specifice.

Publicitate

În privința spoturilor publicitare în timpul operelor audiovizuale, cum sunt filmele cinematografice sau filmele realizate pentru televiziune, cu excepția serialelor, foiletoanelor, programelor distractive și a documentarelor, dacă durata lor programată este mai mare de 45 de minute, poate fi întreruptă o singură dată pentru fiecare interval de 45 de minute.

¹⁰ Decizia CNA no 533 din 20.06.2007

¹¹ Recomandare CNA privind prezentarea informațiilor despre evenimente tragice care au ca subiecți copii și adolescenți, 06 iunie 2007

Timpul de difuzare dedicat publicității nu poate depăși 15% din timpul zilnic de difuzare, iar împreună cu spoturile de teleshopping nu poate depăși 20% din timpul zilnic de difuzare.

Este interzisă inserarea de publicitate sau teleshopping în cadrul difuzării oficierii unui serviciu religios.

Programele de știri și reportajele de politică internă, documentarele, programele religioase și programele pentru copii, a căror durată programată este mai mică de 30 de minute, nu pot fi întrerupte de publicitate sau teleshopping.

Publicitatea, inclusiv publicitatea autopromotională, și teleshoppingul trebuie să respecte următoarele condiții:

- a) să nu afecteze dezvoltarea fizică, psihică sau morală a minorilor¹²;
- b) să nu prejudicieze demnitatea umană;
- c) să nu includă nici o formă de discriminare pe motiv de rasă, religie, naționalitate, sex sau orientare sexuală;
- d) să nu aducă ofensă convingerilor religioase sau politice ale telespectatorilor și radioascultătorilor;
- e) să nu stimuleze comportamente daunatoare sănătății sau siguranței populației;
- f) să nu stimuleze comportamente daunătoare mediului;
- g) să nu stimuleze comportamente indecente sau imorale;
- h) să nu promoveze, direct sau indirect, practici oculte.

Cota notificată

Este importantă prevederea care obligă ca orice persoană fizică sau juridică ce deține o cota egală sau mai mare de 10% din capitalul ori drepturile de vot ale unei societăți comerciale titulară de licență audiovizuală ori de licență de emisie sau ale unei societăți care controlează o societate titulară a unei astfel de licențe să notifice această situație Consiliului, în termen de o lună de la data la care a ajuns la această cotă.

Legislația românească urmează prototipul european, precizând că, acțiunile reprezentând capitalul social al societăților comerciale pe acțiuni nu pot fi decât nominative.

¹² Vezi, Decizia CNA nr. 614 din 14 august 2007 privind amendarea cu 2500 lei a S.C. TV Antena 1 - S.A

Se interzice utilizarea numelui unei alte persoane, în orice mod, de către o societate comercială care solicită acordarea unei licențe audiovizuale ori de emisie, în scopul eludării legii¹³.

Poziție Dominantă

Se consideră ca un radiodifuzor deține o poziție dominantă în formarea opiniei publice, la nivel național, în cazul în care cota sa de piață depășește **30%** din piața serviciilor de programe difuzate la nivel național.

Măsurarea cotelor de piață se realizează prin sistem electronic. Audiența și cotele de piață ale posturilor de radio se măsoară prin procedura interviului direct. Prevederile nu se aplică serviciilor publice de radiodifuziune și televiziune.

O persoană fizică sau juridică, română sau străină, poate deține cel mult două licențe audiovizuale de același tip, în aceeași unitate administrativ-teritorială, fără posibilitatea de a deține exclusivitatea.

Investitor majoritar

O persoană fizică sau juridică poate fi investitor ori acționar majoritar, direct sau indirect, la o singură societate de comunicație audiovizuală, iar la altele poate deține cel mult 20% din capitalul social.

Audiență potențială

Legea românească prevede că, licența audiovizuală națională dă dreptul la o difuzare a carei zonă geografică de acoperire cuprinde o audiență potențială de peste 60% din populația recensată a țării, în timp ce licența audiovizuală regională dă dreptul la o difuzare a carei zonă geografică de acoperire reprezintă o audiență potențială cuprinsă între 3% și 20% din populația recensată de pe teritoriul a 3 până la 8 județe;

Licența audiovizuală locală este licența a carei zonă geografică de acoperire și a carei audiență potențială sunt mai mici decât cele prevăzute pentru o licență regională. Licențele audiovizuale acordate pentru municipiul București sunt considerate licențe locale.

Consiliul poate decide retragerea licenței audiovizuale în cazul :

- a) incitării publicului la ură națională, rasială sau religioasă;
- b) incitării explicite la violență publică;
- c) incitarea la acțiuni care au ca drept scop dizolvarea autorității de stat;

¹³ Dispoziția legală ce a fost de multe ori încălcată. Vezi, ca exemplu, agenția Mediafax în „Structurile de proprietate și influența lor asupra independenței și pluralismului în Mass Media: România, Republica Moldova. Cap.4.3 Proprietate media mascată, Centrul pentru Jurnalism Independent, 2004, p. 49

d) incitării la acțiuni teroriste.

Punctul b) arată că în situațiile incitării explicite la violență publică, se impune retragerea licenței audiovizuale, fapt care deja ar fi trebuit să se întâmple în cazul OTV-ului, cel puțin în emisiunea „*Dan Diaconescu Direct*” din data de 27.05.2007¹⁴.

Conform articolului 34 alin. (1) din Codul Audiovizualului „orice persoană acuzată sau cercetată pentru săvârșirea unei infracțiuni este prezumată nevinovată atât timp cât nu a fost condamnată printr-o hotărâre penală definitivă și irevocabilă”.

Convenția Europeană

Legea audiovizualului se coroborează cu legea 56 din 2003 pentru ratificarea Convenției europene privind televiziunea transfrontieră a Consiliului Europei, adoptată la Strasbourg la 5 mai 1989, și acceptarea Protocolului de amendare a Convenției europene privind televiziunea transfrontieră a Consiliului Europei, adoptat la Strasbourg la 1 octombrie 1998.

Noutăți

Ce aduce nou Convenția în cauză este accesul public la evenimentele majore care reia în mod deliberat articolul 3 a) din Directiva Televiziunii fără Frontiere.

Astfel, fiecare parte va examina măsurile juridice menite să evite ca dreptul publicului la informare să fie afectat din pricina exercitării de către un radiodifuzor a drepturilor exclusive pentru transmisia sau retransmisia, a unui eveniment de mare interes pentru public și care poate avea drept consecință privarea unei părți substanțiale a publicului, de posibilitatea de a urmări acest eveniment la televizor.

Comitetul Permanent

¹⁴ Conform CNA, „invitații emisiunii au fost psihologul Ilie Marinescu și jurnaliștii de investigații, Luis Lazarus și Mihaela Moise. Pornind de la întrebarea emisiunii, care era afișată pe ecran, invitații și realizatorul acesteia au încercat să construiască un profil moral al profesoarei Corina Vasile la adresa căreia au fost făcute referiri preponderent negative, atât de către invitați, cât și de către telespectatorii care au transmis mesaje. Domnul Luis Lazarus a adus acuzații de natură morală foarte grave la adresa profesoarei pe care a numit-o „văduva neagră”, „fanatică religioasă și manipuloare”.

Verdictul final dat atât de invitații emisiunii, cât și de realizatorul acesteia cu privire la întrebarea emisiunii a fost acela că profesoara nu l-a iubit pe Bogdan, acesta fiind pentru ea doar o jucărie sexuală”.

Comitet Permanent este alcătuit din delegații ale căror state dispun de un vot. Comitetul permanent este convocat de Secretarul General al Consiliului Europei. El se reunește, în continuare, atunci când o treime din numărul părților sau Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei formulează această cerere.

Deciziile

Deciziile Comitetului permanent sunt luate cu o majoritate de trei pătrimi din numărul membrilor prezenți. Ca atribuția principală, Comitetul Permanent face recomandări părților pentru aplicarea acestei convenții sau sugerează interpretări, amentamente sau modificări.

Se instituie și o Curte de Arbitraj, în condițiile existenței unor diferenduri între părți.

În privința PROTOCOLULUI de amendare a Convenției europene privind televiziunea transfrontieră de Strasbourg, 1 octombrie 1998 este important de menționat formularea unor criterii clare la articolul privitor la accesul publicului la evenimente de importanță majoră.

Importanța majoră

Importanța majoră depinde de 4 criterii : evenimentul să aibă rezonanță în societate nu numai pentru cei care urmăresc diferite sporturi, să aibă o importanță culturală, implică echipa națională, să aibă în mod tradițional o audiență cât mai largă.

În anul 2005, propunerea de Recomandare care dispunea în mod imperativ accesul publicului la evenimente de importanță majoră a fost respinsă, astfel încât norma are un caracter permisiv.

Un caz poate fi relevant : în 2001, Camera Lorzilor a judecat un caz referitor la art.3 a) din Directiva Televiziunii fără Frontiere.

TV Danmark 1, post de televiziune privat din Danemarca ale căror programe pot fi receptate prin cablu și satelit, dar care are of filială și in Marea Britanie, fiind autorizat de British Broadcasting Authority, a obținut drepturile de televizare a cinci meciuri de calificare ale Danemarcei la Cupa Mondială în formă codată. Conform legii daneze, postul de televiziune a fost considerat un post cu emisie liberă datorită taxelor mici plătite de acea televiziune. In orice caz, recepția a fost posibilă numai pentru 60% din populația țării și nu a oferit dreptul de a cumpăra pentru alți posibili oferanți de pe piață. Chiar dacă în legislația britanică canalul TV Danmark și-ar fi putut da acordul, el a refuzat invocând articolul 3a, paragraful a din Directiva « Televiziunea fără frontiere ». Autoritățile daneze au argumentat că meciurile au fost incluse în lista unor evenimente importante ce trebuiau transmise catre 90% din publicul danez. In schimb, Camera Lorzilor a menținut verdictul televiziunii daneze,

arătând că nu a existat nici o încălcare a proprietății, a competiției sau a vreunei alte legi comunitare.

Este interesant de observat diferențele majore de interpretare din expresia "o parte importantă a publicului." Există diferite accepțiuni a acestei expresii. De exemplu, în Spania, prin parte importantă a publicului se înțelege o acoperire de aproape 100%, în Marea Britanie 95%, în Italia 90%, pe când în Germania e vorba de numai 2/3. Este greu de înțeles cum nu s-a ajuns încă la o interpretare unitară a articolului în cauză.

Dreptul la știri scurte

Un al doilea aspect major se referă la drepturile de a transmite scurte știri în cazul în care drepturile de exclusivitate ar submina dreptul publicului la informație (cum ar fi cazul unor scurte știri de la evenimente majore). Articolul 9 din Protocol nu impune o obligație statelor membre dar le invită să ia asemenea măsuri. Când știrea a fost dată de un post, folosindu-se ca sursă primară materialul unui alt mass-media, atunci se va cita aceasta din urmă.

Audiovisual Media Services Directive

Noua directivă ce va intra în vigoare la sfârșitul lui noiembrie 2007, specifică posibilitatea ca extrase scurte din știri să fie inserate și în alte posturi de televiziune, altele decât cele care au obținut drepturile de exclusivitate. Asemenea termene trebuie să fie comunicate înainte de termenul propriu-zis. Nu se acceptă termeni de difuzare mai mult de 90 de secunde din emisiune.

Dreptul la știrile scurte se aplică numai când este necesar, astfel un post de televiziune trebuie să caute acces la un post stabilit în cadrul aceluiași stat membru.

Reguli privind publicitatea

Directiva introduce reguli noi cu privire la publicitate. Dacă în prezent, filmele pot fi întrerupte pentru publicitate la fiecare 45 de minute, inclusiv cele din România, pe viitor se va permite introducerea pauzelor publicitare în filmele și programele TV o dată la 30 de minute. Totuși, durata maximă a publicității nu se va schimba și va rămâne de 12 minute.

Spoturile vor fi interzise "în timpul emisiunilor de știri și de actualități, în timpul programelor pentru copii, documentare și al emisiunilor de consiliere".

Statele Membre încă vor putea să permită plasarea spoturilor publicitare "în lucrările cinematografice, filme și seriile de televiziune, precum și în emisiunile sportive".

Nediscriminare

Statele Membre vor trebui sa asigure ca spoturile de publicitate nu incita la discriminare și nu aduc nici un prejudiciu. Parlamentul propune conditii aditionale, mentionand ca spoturile n-ar trebui sa aduca ofense bazate pe discriminare sexuala, disabilitati, varsta și nici sa incalce demnitatea umana.

Directiva mai vizează lărgirea ariei de acțiune a dispozițiilor europene pentru a include noi canale media cum ar fi cele video sau internetul însă nu se va aplica pentru presă și nici pentru site-urile mediei scrise.

Derogari de la principiul țării de origine.

Derogarile de principiu al țării de origine permit tuturor Statelor Membre sa aplice reguli mai stricte, in beneficiul protejarii minorilor sau al siguranței publice, al sănătății sau al protejării diversității culturale.

Pentru a preveni orice forma de abuz sau conduita frauduloasă, un Stat Membru poate aplica masuri adecvate impotriva furnizorului de servicii media dintr-un alt Stat Membru. Aceste măsuri trebuie să fie "necesare, aplicate in manieră nediscriminatorie".

Comisia Europeana va trebui sa fie consultata pentru a stabili daca masurile sunt compabile cu legislația comunitară.

Pe de altă parte sunt alte voci care susțin inoportunitatea unui astfel de demers in cadrul audio-vizualului. Astfel, un grup condus de „Intellect and Broadband Stakeholder Group” susține că schimbările făcute în domeniu vor produce mai multe modificări negative pentru actorii de pe piața media. Grupul afirmă că sunt deja făcute modificări în legislația actuală și că mai multe schimbări a directivei actuale vor provoca dispariția anumitor actori de pe piața europeană și vor încetini investițiile companiilor străine.¹⁵

Lăsând la o parte aceste opinii separate, se speră că noua directivă va proteja mai bine concurența pe piața muncii, contribuind

¹⁵ Această directivă este menită să aducă confuzie pe piața oamenilor de afaceri din domeniu, să conducă la inflație legislativă și să îi facă mai puțin încrezători pe consumatori. Rezultatul directivei poate fi acela de a duce la o implementare de 5 ani, dinamitând existența actualelor prevederi și provocând un mare infonfort. Vezi Antonz Walker, Chief Executive of BSG, *BSG Report*, 16 Aprilie 2007.

totodată la protecția minorilor și facilitând accesul persoanelor cu dizabilități.

Totodată, rolul CNA-ului în eliminarea consecințelor negative ale unor televiziuni (vezi cazul OTV) asupra populației rămâne un aspect ce trebuie monitorizat cu mai multă atenție.

III: Internet

I. Context

Pătrunderea Internetului și utilizarea noilor tehnologii precum telefonii mobile crește în mod considerabil în țările membre ale Uniunii Europene. În paralel continuă să existe atât pericole, în special pentru copii, cât și utilizarea abuzivă a acestor tehnologii. Pentru a încuraja exploatarea oportunităților pe care le oferă Internetul și noile tehnologii on-line, sunt de asemenea necesare măsuri de promovare a utilizării lor în condiții de mai mare siguranță și de protejare a utilizatorului final împotriva conținuturilor nesolicitate.

Un studiu comandat de Comisie în 2007 a analizat modul în care copiii din Europa utilizează noile mijloace de comunicare. Conform acestui studiu, pentru tânăra generație din Europa utilizarea internetului și a telefoanelor mobile este un lucru cât se poate de firesc. În general, tinerii sunt conștienți și de riscurile folosirii internetului și telefoanelor mobile. Cu toate acestea, ori de câte ori se confruntă cu probleme online, minorii apelează la ajutorul adulților doar în ultimă instanță.¹⁶

Studiul calitativ din cadrul Eurobarometrului s-a bazat pe răspunsurile furnizate de copii cu vârste de 9-10 și 12-14 ani din toate cele 27 de state membre ale UE, plus Norvegia și Islanda. Acestora li s-au pus întrebări amănunțite legate de modul în care utilizează tehnologiile online și de felul în care ar reacționa în cazul în care s-ar confrunța cu probleme și riscuri în utilizarea internetului și a telefoanelor mobile. Studiul arată că tehnologiile sunt utilizate de copii în moduri asemănătoare în întreaga Europă. Jocurile online, navigarea și comunicarea sunt considerate principalele activități online, în timp ce transmiterea mesajelor scrise și convorbirile cu părinții și prietenii sunt cele mai frecvente activități pentru tinerii utilizatori de telefoane mobile.

Conform rezultatelor studiului, copiii sunt în general conștienți de potențialele riscuri *online*, precum aspectele legate de securitate, virusii, accesul la conținut nedorit, furtul de identitate și contactele potențiale cu persoane necunoscute. De asemenea, mulți dintre copiii intervievați sunt perfect conștienți de măsurile de precauție care se impun. Cu toate acestea, unii copii au recunoscut că au avut

¹⁶ Comunicat de presă Eurobarometru: *Copiii europeni, imprudenți și expuși atunci când se află online?*, Bruxelles, 10 august 2007

comportamente nepotrivite, admitând că au fost hărțuite și au avut contacte cu persoane necunoscute. Cu toate acestea, cei mai mulți ar încerca să rezolve singuri sau împreună cu prietenii problemele de acest gen și ar discuta cu părinții doar în ultimă instanță și numai în situațiile de maximă gravitate.

În acest sens, fiind nevoie de acțiune continuă atât în privința conținutului potențial dăunător copiilor sau nesolicitat de utilizatorul final, cât și a conținutului ilegal, în special a pornografiei infantile și a materialelor rasiste, Comisia Europeană a inițiat un program menit să contracareze efectele amintite mai sus: programul **Safer Internet** (Un Internet mai Sigur).

II. Documentele europene

Cadrul legal al programului Safer Internet este dat de Decizia nr. 854/2005/CE din 11 mai 2005 de instituire a unui program comunitar multianual de promovare a utilizării, în condiții de mai mare siguranță, a Internetului și a noilor tehnologii online.

Safer Internet Plus este un program al Comunității Europene derulat pe o perioadă de 4 ani (2005-2008) cu un buget de 45 milioane Euro, destinat promovării folosirii în siguranță a Internetului și combaterii conținutului ilegal și dăunător existent pe Internet, în special cel care afectează copiii și adolescenții. Acest program cuprinde și alte domenii, cum ar fi lupta împotriva rasismului și a spam-ului, adresându-se cu precădere părinților, educatorilor și copiilor.¹⁷

Safer Internet Plus este succesorul programului comunitar *Safer Internet (eSafe)*, derulat în perioada 1999-2004. În cadrul programului eSafe au fost cofinanțate 37 de proiecte, fiind implicate peste 136 de organizații din 17 state europene. În perioada de extindere a programului au mai fost cofinanțate încă 52 de proiecte care sunt în derulare în prezent. Programul **Safer Internet Plus** extinde aria de aplicare a activităților din cadrul său și la noile tehnologii online, incluzând conținutul mobil, jocurile online, transferul de fișiere P2P și toate formele de comunicare în timp real, cum ar fi camerele de chat și mesageria instant.

Programul este deschis participării persoanelor juridice stabilite în statele membre, inclusiv România. Comisia Europeană răspunde de punerea în aplicare a programului. Comisia trebuie să asigure complementaritatea și sinergia cu inițiativele și programele

¹⁷ <http://www.mcti.ro/index.php?id=170&L=0>

comunitare conexe inclusiv, inter alia, prin luarea în considerare a activităților întreprinse de alte organisme.

Programul funcționează pe baza apelurilor de propuneri publicate în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene și pe portalul Societății Informaționale de pe site-ul de web al Comisiei Europene. Comisia Europeană evaluează proiectele propuse în cadrul fiecărei runde de finanțare.

Programul are 4 componente:

- (a) combaterea conținuturilor ilegale;
- (b) abordarea conținuturilor nesolicitate și dăunătoare;
- (c) promovarea unui mediu mai sigur;
- (d) creșterea gradului de conștientizare.

Activitățile corespunzătoare celor 4 componente (acțiuni) sunt:

Combaterea conținuturilor ilegale

Au fost înființate linii de asistență telefonică pentru a permite publicului să raporteze conținutul ilegal. De aici, informația este trimisă către entitatea răspunzătoare (furnizor de servicii internet, poliție, etc.) pentru a fi luate acțiuni corective. Liniile de asistență telefonică civile completează liniile de asistență telefonică ale poliției, în cazul în care acestea există. Rolul lor este diferit de cel al autorităților însărcinate cu aplicarea legii, deoarece ele nu investighează infracțiuni, nu îi arestează și nu îi urmăresc în instanță pe contravenienți. Ele pot să constituie centre de competență care oferă furnizorilor de servicii Internet îndrumare cu privire la conținuturile care pot fi ilegale.

Rețeaua existentă a liniilor de asistență telefonică este o structură unică care nu ar fi fost creată în absența finanțării comunitare. Între 1999 și 2004 au fost înființate astfel de linii de asistență telefonică în statele membre. Pentru ca aceste linii de asistență telefonică să-și dezvolte întregul potențial, s-a considerat necesar să existe acoperire și colaborare la nivelul Europei, iar eficacitatea să crească prin schimburi de informații, de bune practici și de experiență. Fondurile comunitare vor fi utilizate și pentru a spori gradul de conștientizare cu privire la aceste linii de asistență telefonică, făcându-le astfel mai eficiente. Rețeaua de linii de asistență telefonică trebuie să asigure acoperirea și schimbul de rapoarte privind tipurile majore de conținuturi ilegale îngrijorătoare care depășesc domeniul pornografiei infantile.

Abordarea conținuturilor nesolicitate și dăunătoare

Pe lângă măsurile luate pentru combaterea conținuturilor ilegale la sursă, este posibil ca utilizatorii, adulții răspunzători în cazul în care utilizatorii sunt minori, să aibă nevoie de instrumente tehnice, pentru a decide asupra modului de abordare a conținutului nesolicitat și dăunător (abilitarea utilizatorului). Programul își propune a spori informațiile disponibile privind rezultatele și eficiența software-urilor și serviciilor de filtrare, pentru a permite utilizatorilor să aleagă în cunoștință de cauză. Sistemele de evaluare și etichetele de calitate, împreună cu tehnologiile de filtrare, pot ajuta utilizatorii să selecteze conținuturile pe care doresc să le primească și pot oferi părinților și educatorilor europeni informațiile necesare pentru ca ei să decidă în conformitate cu valorile culturale și lingvistice proprii.

Programul finanțează măsurile tehnologice care răspund nevoilor utilizatorilor și le permit să limiteze volumul conținuturilor nesolicitate și dăunătoare și să controleze mesajele nesolicitate pe care le primesc, inclusiv:

- să evalueze eficiența tehnologiei de filtrare disponibile și să ofere publicului aceste informații într-o formă simplă și clară care ușurează comparația;
- să ușureze și să coordoneze schimburile de informații și bune practici cu privire la metodele eficiente de abordare a conținuturilor nesolicitate și dăunătoare;
- să sporească gradul de adoptare a evaluării conținuturilor și a etichetelor de calitate pentru site-uri de către furnizorii de conținut și să adapteze evaluarea conținuturilor și etichetele luând în considerare posibilitatea de a avea acces la același conținut folosind mecanisme de livrare diferite (convergență);
- să contribuie, după caz, la creșterea accesibilității tehnologiei de filtrare în special în limbile care nu există încă pe această piață.

Va fi încurajată de asemenea utilizarea măsurilor tehnologice care sporesc respectarea vieții private.

Promovarea unui mediu mai sigur

Un sistem de auto-reglementare pe deplin funcțional este un element esențial în ceea ce privește limitarea fluxului de conținuturi nesolicitate, dăunătoare și ilegale. Auto-reglementarea implică o serie de componente:

- consultarea și reprezentarea corespunzătoare a părților implicate;

- coduri deontologice;
- organisme naționale care să ușureze colaborarea la nivel comunitar;
- evaluarea națională a cadrelor de auto-reglementare.

Forumul **Safer Internet**, creat în 2004, în cadrul planului de acțiune **Safer Internet**, își propune să devină un forum de discuție care cuprinde reprezentanți ai industriei, autorități de aplicare a legii, factori de decizie și organizații ale utilizatorilor (de exemplu organizații ale părinților și profesorilor, grupuri de protecție a copiilor, organisme de protecție a consumatorilor și organizații pentru promovarea drepturilor civile și informatice). El oferă o platformă de schimb de experiență între organismele de co-reglementare sau de auto-reglementare cât și o ocazie de a discuta modurile în care industria poate să contribuie la combaterea conținuturilor ilegale.

Obiectivele specifice ale forumului **Safer Internet** sunt:

1. stimularea creării de rețele între structurile corespunzătoare ale statelor membre și crearea legăturilor cu organismele de auto-reglementare din afara Europei;
2. stimularea consensului și a auto-reglementării privind aspecte precum evaluarea calității site-urilor, evaluarea conținuturilor în mai multe mijloace de comunicare în masă, tehnicile de evaluare și de filtrare și extinderea acestora la noi forme de conținut precum jocurile on-line și la noi forme de acces precum telefonul mobil;
3. încurajarea furnizorilor de servicii să întocmească coduri deontologice privind aspecte precum gestionarea procedurilor de notificare și notare în mod transparent și conștiincios și informarea utilizatorilor cu privire la utilizarea Internetului în condiții de mai mare siguranță și la existența liniilor de asistență telefonică pentru raportarea conținuturilor ilegale;
4. promovarea cercetării cu privire la eficiența proiectelor de evaluare și a tehnologiilor de filtrare. Organizațiile utilizatorilor și institutele de cercetare științifică se pot dovedi parteneri valoroși în acest sens.

Creșterea gradului de conștientizare

Acțiunile de creștere a gradului de conștientizare trebuie să cuprindă o gamă largă de categorii de conținuturi ilegale, nesolicitate și dăunătoare (inclusiv, de exemplu, conținuturile considerate nepotrivite pentru copii și conținuturile rasiste și xenofobe) și, după caz, să țină seama de aspecte conexe ale

protecției consumatorului, protecției datelor și securității informațiilor și a rețelelor (virusi/mesaje nesolicitate). Acestea trebuie să se ocupe de conținuturi distribuite pe World Wide Web, cât și de noi forme de informare și comunicare interactivă create de răspândirea rapidă a Internetului și a telefoniei mobile. Programul va urmări să ia măsuri de încurajare a mijloacelor rentabile de distribuire a informațiilor către un număr mare de utilizatori, în special prin folosirea organizațiilor "multiplicatoare" și a canalelor de difuzare electronică, pentru a ajunge la grupurile țintă vizate, inclusiv utilizarea mijloacelor de comunicare în masă și distribuirea materialelor informative în școli și cafenele Internet.

Programul oferă sprijin organismelor adecvate care sunt selectate pe baza unei cereri de propuneri pentru a avea rolul de noduri de conștientizare în fiecare stat membru și țară candidată și care desfășoară acțiuni și programe de conștientizare în strânsă colaborare cu toți actorii relevanți la nivel național, regional și local. Nodurile de conștientizare trebuie:

- să conceapă o campanie de conștientizare coerentă, agresivă și precis orientată folosind mijloacele de informare în masă cele mai potrivite, ținând seama de cele mai bune practici și de experiența altor țări;
- să stabilească și să mențină un parteneriat (oficial sau neoficial) cu actorii cheie (agenții guvernamentale, grupuri de presă și mass-media, asociații ale furnizorilor de servicii Internet, organizații ale utilizatorilor, părți interesate din domeniul educației) și să întreprindă acțiuni în țara lor legate de utilizarea în condiții de mai mare siguranță a Internetului și a noilor tehnologii on-line;
- să promoveze dialogul și schimbul de informații în special între părțile interesate din domeniul educației și al tehnologiei;
- după caz, să colaboreze cu activități în domenii conexe acestui program, precum domeniul mai larg al utilizării informațiilor și al mijloacelor de informare în masă sau al protecției consumatorilor;
- să informeze utilizatorii cu privire la software-ul și serviciile de filtrare europene, liniile de asistență telefonică și sistemele de auto-reglementare;
- să colaboreze activ cu alte noduri naționale din rețeaua europeană prin schimbul de informații despre cele mai bune practici, prin participarea la întâlniri și conceperea și aplicarea unei abordări europene, adaptată după caz la preferințele lingvistice și culturale naționale;

- să ofere o bază de competențe și asistență tehnică noilor noduri de conștientizare (nodurile noi ar putea fi "adoptate" de un nod experimentat).

În vederea asigurării unei colaborări și eficiențe maxime, va fi finanțat un nod coordonator pentru a oferi sprijin logistic și de infrastructură nodurilor din fiecare stat membru, asigurând vizibilitate la nivel european, o bună comunicare și schimb de experiență astfel încât cele învățate să poată fi aplicate în mod continuu.

III. Implementarea *acquis*-ului comunitar în România

România este între țările eligibile pentru programul *Safer Internet Plus*.

IV. Efectul asupra presei

Mesajul programului Safer Internet Plus este apropiat de ideea de reglementare a conținuturilor, cu impact asupra mass-media. Conceptul de „conținut ilegal” este clar delimitat, însă cel de „conținut cu potențial dăunător” este interpretabil și poate da naștere la excese în aplicare.

Programul se focalizează pe *auto-reglementare, auto-etichetare și auto-definirea categoriilor*, cu impact asupra societăților media ce sunt prezente în mediul online.

În cadrul programului, mass-media poate fi un actor-cheie important în diseminarea de informații și ca o parte a activităților de conștientizare. Acest lucru creează și oportunități de finanțare pentru mass-media, având în vedere fondurile disponibile pentru activitățile de conștientizare.

V. Recomandări referitoare la legislația românească și cea europeană

Utilizarea programului Safer Internet Plus de către entități din România.

IV: Publicitate

I. Context

„Pe măsură ce Uniunea Europeană se lărgeste, posibilitățile oferite de piața internă sunt din ce în ce mai mari. Au căzut multe granițe și au apărut multe posibilități noi de afaceri. Totuși, mulți europeni încă ezită când e vorba de tranzacții transfrontaliere, temându-se că nu vor fi la fel de bine protejați ca în propria țară sau că nu vor înțelege bine legile celuilalt stat.” spunea Robert Madelin, Director General al Sănătății și Protecției Consumatorului, în deschiderea unei broșuri¹⁸ despre *Directiva privind practicile comerciale incorecte*.

Reglementarea domeniului publicității este necesară pentru că funcționalitatea pieței interne din Uniunea Europeană și concurența loială sunt preocupări stringente ale Comunității. Dezvoltarea unor practici comerciale corecte în tot teritoriul Uniunii este vitală pentru promovarea activităților comerciale transfrontaliere. Înlocuind regulile și standardele diferite ale țărilor membre cu un set de valori comune, se clarifică și se simplifică procesul de definire a practicilor comerciale incorecte. Atât consumatorul cât și comerciantul au un punct de referință comun care le garantează drepturile și care le arată clar ce practici de piață sunt acceptate.

II. Documentele europene

Directiva 2005/29/EC privind practicile comerciale incorecte este răspunsul Uniunii Europene la problemele ridicate mai sus. Directiva combină legile statelor membre privitoare la practicile comerciale incorecte, inclusiv publicitatea înșelătoare, care afectează direct interesele consumatorului și astfel dăunează interesului economic al concurenților.

Directiva combate practicile ilicite precum *vânzarea forțată*, *publicitatea înșelătoare* și *reclamele incorecte*. De asemenea, stabilește standarde minime privind publicitatea adresată copiilor.

Ideea de la baza Directivei a fost de a combina un nivel ridicat de protecție a consumatorului cu încurajarea comerțului internațional în Uniunea Europeană, pornind de la premisa că diferențele legislative

¹⁸ *The Unfair Commercial Practices Directive, New laws to stop unfair behaviour towards consumers, European Commission, Office for Official Publications of the European Communities.*

au pus piedici comerțului. Cu alte cuvinte, nu este vorba de cât de puternice sunt legile pentru protecția consumatorului în unele dintre țări, ci de faptul că aceste legi diferă de la țară la țară. Directiva reduce aceste diferențe păstrând totuși un nivel bun de protecție. Acest lucru va fi bun atât pentru comercianți cât și pentru consumatori, pentru vor respecta reguli similare și vor avea așteptări similare.

Directiva interzice în special practicile comerciale incorecte, descrise drept practici care:

- Nu respectă standardele unui demers profesional;
- Alterează comportamentul economic al consumatorului obișnuit.

Și descrie două tipuri principale de practici comerciale incorecte:

- cele înșelătoare
- cele agresive.

O acțiune înșelătoare este aceea care conține informații false, cea care păcălește consumatorul cu privire la:

- Existența sau natura produsului;
- Caracteristicile produsului (disponibilitate, riscuri, execuție, compoziție, accesorii, asistență post-vânzare, etc.);
- Prețul sau modul în care este calculat;
- Nevoile de service sau reparații;
- Dreptul consumatorului, inclusiv dreptul de a i se înlocui produsul sau de a fi despăgubit.

Tot practică înșelătoare se consideră:

- Reclama unui produs, inclusiv prin publicitate comparativă, care produce confuzie cu un alt produs sau marcă;
- Nerespectarea de către comerciant a angajamentelor cuprinse în codul de conduită al profesiei.

Directiva stabilește setul minim de informații pe care comerciantul este obligat să le furnizeze:

- Caracteristicile principale ale produsului;
- Adresa fizică și identitatea comerciantului;
- Prețul, inclusiv taxele;
- Modul de plată, livrare, funcționare și de răspuns la eventualele solicitări și plângeri.

Practicile comerciale agresive sunt definite drept acele practici care afectează, prin hărțuire, obligare (inclusiv prin forță fizică) sau influențare, libertatea consumatorului obișnuit de a alege. Astfel de practici sunt:

- Folosirea unui limbaj sau comportament abuziv sau amenințător;
- Exploatarea de către comerciant a unei circumstanțe care afectează judecata consumatorului;
- Orice piedici necomerciale ridicate de comerciant când consumatorul dorește să își exercite un drept conform contractului;
- Orice amenințare cu demersuri ce nu pot fi inițiate legal.

Lista neagră

Lista neagră a fost creată pentru a fi clar ce practici comerciale sunt interzise ferm prin Directivă. Aceste practici sunt injuste în orice circumstanță.

Marcaje și coduri care să dea impresia de autenticitate

“A pretinde că respectă un cod de bune practici pe care comerciantul nu și l-a asumat.”

“A arboră un simbol, marcaj de calitate sau echivalentul său fără să fi obținut autorizația necesară.”

“A pretinde că un cod de comportament are susținerea unei instituții când nu o are.”

“A pretinde că un comerciant sau un produs a fost aprobat, susținut sau autorizat de o instituție când nu este adevărat sau a pretinde acest lucru fără să se respecte condițiile impuse de instituția respectivă.”

Publicitatea „momeală”

“A face o invitație la achiziționarea unui produs la un preț specificat fără a arăta pe ce se bazează comerciantul când spune că nu va putea menține această ofertă pentru multă vreme”

„Momeală și răzgândire”

“A face o invitație la achiziționarea unui produs la un anumit preț pentru ca apoi:

- a) să refuze să arate produsul consumatorilor;
- sau
- b) să refuze să preia comenzi sau să îl livreze într-un timp rezonabil;
- sau
- c) să arate un exemplar defect cu scopul de a promova un alt produs.”

Oferta limitată: Ofertă specială, numai azi!

“A declara mincinos că un produs este disponibil numai pentru o perioadă scurtă de timp sau că va fi disponibil în anumite condiții

numai o perioadă scurtă de timp, cu scopul de a determina o decizie imediată și de nu îi permite cumpărătorului posibilitatea de a lua o decizie informată.”

Limba în care sunt disponibile serviciile post-achiziționare

”A oferi servicii post-achiziționare într-o altă limbă decât cea a țării în care activează comerciantul fără a-l anunța pe consumator înainte de încheierea tranzacției.”

Publicitatea la produse ce nu pot fi vândute legal

”A declara sau a crea impresia că un produs poate fi vândut legal când acest lucru este fals.”

Inducerea în eroare a consumatorului cu privire la drepturile sale: „Special pentru dvs.!”

”A prezenta drepturi ale consumatorului garantate de lege drept o concesie a comerciantului.”

Advertoriale: „Mesaje amestecate”

”A folosi conținut editorial în presă pentru a promova contra cost un produs fără a specifica clar acest lucru.”

Siguranța ca argument de vânzare:

”A face o afirmație incorectă privind natura și amploarea riscului la care se expune consumatorul sau familia sa în cazul în care nu achiziționează produsul.”

Diversiune: “Marcă de încredere, sau poate nu?”

”A promova un produs similar cu un produs al unui competitor în așa fel încât să inducă intenționat în eroare consumatorul și să îl facă să creadă că este produsul aceleiași firme, când nu este.”

Scheme piramidale

”A înființa, opera sau promova o schemă piramidală în care consumatorul primește compensații din atragerea altor consumatori și nu din vânzarea unui bun sau a unui serviciu.”

Afirmații false privind mutarea sediului sau încetarea activității: „Ne mutăm! Epuizare de stoc!”

”A pretinde că firma este pe cale să se închidă sau să își schimbe sediul când nu este adevărat.”

Facilitarea de câștiguri: Cum să câștigi la loterie

”A pretinde că un produs este capabil să faciliteze câștigul la jocuri de noroc.”

Afirmații false despre capacitățile curative:

"A pretinde mincinos că un produs este capabil să vindece boli, disfuncții sau malformații."

Informații despre piață

"A transmite informații incorecte privind evoluția pieței sau privind posibilitatea de a găsi produsul cu intenția de a convinge consumatorul să cumpere produsul în condiții mai puțin avantajoase decât în condițiile normale de pe piață."

Premii

"A pretinde că oferă un premiu fără a acorda premiul anunțat sau un echivalent rezonabil."

Crearea impresiei false de oferte gratuite: „Ochelari de soare gratis”

"A descrie un produs drept "gratis" când clientul trebuie să plătească și altceva în afară de livrarea produsului."

Produse care nu au fost comandate

"A include într-un material de marketing o factură sau un document similar care să îi dea clientului impresia că a comandat deja produsul când de fapt nu a făcut acest lucru."

Comerciant deghizat în consumator

"A pretinde sau a crea impresia ca un comerciant nu acționează în interesul afacerii sale sau a pretinde că este consumator."

• Servicii post-achiziționare: "Garanție europeană"

"A crea falsa impresie că serviciile post-achiziționare pentru un produs sunt disponibile în alte state membre decât cel în care a fost cumpărat."

Vânzarea forțată

"A crea impresia că un client nu poate părăsi sediul comerciantului până când nu semnează un contract."

Vânzare agresivă la ușă:

"A face vizite personale acasă la consumator deși acesta i-a cerut să plece, mai puțin în situațiile și în limitele prevăzute de lege pentru a aplica o prevedere contractuală."

Solicitări insistente și nedorite

"A face solicitări insistente și nedorite prin telefon, fax, e-mail sau alte metode de comunicare la distanță mai puțin în situațiile și în

limitele prevăzute de lege pentru a aplica o prevedere contractuală.”

Încasarea polițelor de asigurare

”A cere unui client care dorește să încaseze o poliță de asigurare să producă documente care nu sunt relevante pentru activarea poliței sau a eșua sistematic să răspundă la corespondența rezonabilă, cu scopul de a-l descuraja pe client de la a-și exercita dreptul contractual”

Apelul direct la copii

”A include într-o reclamă un apel direct la copii de la cumpăra produsele prezentate sau de a-și convinge părinții sau alți adulți să le cumpere pentru ei.”

Vânzarea din inerție

”A cere plata suplimentară imediată sau decalată pentru păstrarea sau returnare unor produse furnizate de comerciant, dar nesolicitate de client, mai puțin în cazul în care produsele sunt un înlocuitor furnizat în conformitate cu Articolul 7(3) al Directivei 97/7/EC (vânzarea din inerție)”.

Presiune emoțională

”A informa explicit un consumator că, dacă nu cumpără un produs sau un serviciu, slujba sau viața comerciantului este în pericol.”

Premii și câștiguri

”A-i crea unui consumator falsa impresie că a câștigat sau va câștiga un premiu când acesta nu există sau când intrarea în posesia premiului este condiționată de plata unei sume.”

Aceste prevederi pot fi un punct de plecare pentru promovarea unui cod de bune practici în sprijinul consumatorilor. Organizațiile care dezvoltă astfel de coduri în mediul jurnalistic și în cel al publicității pot ține cont de aceste prevederi și pot cere asistență de la organizațiile consumatorilor pentru a crea coduri în spiritul și litera Directivei.

Directiva se aplică tuturor țărilor membre și trebuie adoptată sub formă de lege până la data de 12 iunie 2007. Implementarea legii trebuie să se facă din decembrie 2007.

III. Implementarea *acquis*-ului în România

Directiva își poate îndeplini scopul numai dacă este implementată efectiv și dacă legile naționale pe care le creează sunt puse în

aplicare. Cheia este la guvernele naționale iar pentru a atinge obiectivele Directivei este nevoie ca statele să o adopte și să o implementeze în legislația națională până la data de 12 iunie 2007 și să o pună în aplicare până la 12 decembrie 2007.

În România a fost făcut deja primul pas prin aprobare de către Guvern, la 6 iunie 2007, a unui proiect de Lege privind reglementarea unor practici incorecte ale comercianților în relația cu consumatorii și de armonizare a legislației privind protecția consumatorilor cu legislația europeană¹⁹. La momentul finalizării acestei publicații, proiectul de act normativ este înscris pe ordinea de zi a plenului Senatului, în vederea aprobării.

Actul normativ transpune în totalitate **Directiva 2005/29/CE** și va intra în dezbateră Parlamentului, cu propunerea de intrare în vigoare până la 12 decembrie 2007²⁰.

Conform comunicatului de presă al Guvernului, „aprobarea proiectului va conduce la o mai bună protejare a intereselor economice ale consumatorilor împotriva practicilor comerciale incorecte”.

Sunt considerate **practici comerciale înșelătoare** următoarele:

- Afișarea unui certificat, a unei mărci de calitate sau un echivalent, fără a fi obținut autorizația necesară;
- Afirmarea că un cod de conduită primit aprobarea unui organism public sau a unui alt organism, în cazul în care aceasta nu a fost primită
- Angajamentul de a furniza un serviciu post-vânzare consumatorilor cu care comerciantul a comunicat înaintea încheierii tranzacției într-o limbă ce nu este limba oficială a statului membru în care el este stabilit și, ca urmare, asigurarea acestui serviciu numai într-o altă limbă, fără a informa în mod clar consumatorul înainte de angajarea acestuia în tranzacție;
- Afirmarea sau crearea impresiei că un produs poate fi în mod legal vândut, în situația în care acest lucru nu este posibil;
- Lansarea de afirmații inexacte cu privire la natura și amploarea riscului pentru securitatea personală a

¹⁹ Comunicat de presă al Guvernului României cu privire la aprobarea unui proiect de Lege privind reglementarea unor practici incorecte ale comercianților în relația cu consumatorii și de armonizare a legislației privind protecția consumatorilor cu legislația europeană din 7 iunie 2007.

²⁰ Proiectul de lege se afla la data finalizării acestui document în procesul de adoptare în Parlament.

- consumatorului sau a familiei acestuia, în situația în care consumatorul nu achiziționează produsul;
- Promovarea, cu intenția de a induce în eroare consumatorul, a unui produs care se aseamănă cu un alt produs fabricat de un anumit producător astfel încât consumatorul să creadă că produsul este fabricat de acest producător;
 - Afirmarea de către un comerciant că își încetează activitatea sau se stabilește în altă parte, atunci când acest lucru nu este adevărat;
 - Afirmarea că un produs poate facilita câștiguri la jocurile de noroc;
 - Falsa afirmație că produsul poate vindeca boli, disfuncții sau malformații;
 - Transmiterea de informații inexacte cu privire la condițiile oferite de piață sau la posibilitatea achiziționării produsului cu intenția de a determina consumatorul să cumpere produsul în condiții mai puțin favorabile decât în condițiile normale ale pieței;
 - Afirmarea, în cadrul unei practici comerciale, că se va organiza un concurs sau se va oferi un premiu, în scopuri promoționale, fără însă a acorda premiul promis sau un echivalent rezonabil.

De asemenea, sunt considerate **practici comerciale agresive** următoarele:

- Crearea impresiei consumatorului că nu poate părăsi sediul comerciantului până nu se întocmește un contract;
- Efectuarea personală de vizite la locuința consumatorului ignorând solicitarea acestuia de a pleca sau de a nu se întoarce, cu excepția situațiilor legitime și în măsura justificată, conform legislației naționale, pentru punerea în aplicare a unei obligații contractuale;
- Includerea într-o reclamă a unui îndemn direct adresat copiilor să cumpere produsele promovate sau să-și convingă părinții sau alți adulți să cumpere produsele promovate;
- Solicitarea unei plăți imediate sau ulterioare pentru returnarea sau păstrarea în condiții sigure a produsului furnizat de comerciant, dar nesolicitat de consumator, cu excepția cazului în care produsul este un înlocuitor furnizat în conformitate cu articolul 11 alin. (3) din Ordonanța Guvernului nr. 130/2000 privind protecția consumatorilor la încheierea și executarea contractelor la distanță;
- Informarea explicită a consumatorului că, în cazul în care acesta nu cumpără produsul sau serviciul, comerciantul riscă să își piardă serviciul sau mijloacele de trai;

- Crearea falsei impresii consumatorului că a câștigat deja, va câștiga sau că, dacă va face un anumit lucru, va câștiga un premiu sau alt beneficiu echivalent, când, în realitate, este valabila una din următoarele situații:
 - nu există nici un premiu sau alt beneficiu echivalent;
 - intrarea în posesia premiului sau a altui beneficiu echivalent este condiționată de plata unei sume de bani sau de suportarea unui cost de către consumator.

Legea creează cadrul pentru participarea publicului la respectarea Directivei, încurajând persoanele sau organizațiile să sesizeze eventualele practici comerciale incorecte „fie Autorității Naționale pentru Protecția Consumatorilor pentru ca această instituție să decidă asupra reclamațiilor, fie să inițieze acțiuni în justiție împotriva comercianților care au săvârșit sau sunt susceptibili să săvârșescă practici comerciale incorecte.”

De asemenea, comercianții au obligația de a furniza dovezi privind exactitatea afirmațiilor în legătura cu practica comercială întreprinsă și sunt obligați, la solicitarea Autorității Naționale pentru Protecția Consumatorilor sau a instanțelor judecătorești, să le pună acestora la dispoziție documente care să probeze cele afirmate.

Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor poate dispune măsuri conform legii, prin Ordin emis de conducătorul instituției sau instituțiile subordonate acesteia.

Instanțele judecătorești competente sau ANPC pot dispune în procedură de urgență încetarea sau instituirea procedurilor legale pentru încetarea practicilor comerciale incorecte.

Utilizarea de către comercianți a unor practici comerciale incorecte, dacă faptele nu au fost săvârșite în astfel de condiții încât potrivit legii penale să fie considerate infracțiuni, constituie contravenții și se sancționează cu amendă de la 3.000 la 30.000 lei.

IV. Efectul asupra presei

Atât **Directiva**, cât și Legea românească, nu pot avea un efect direct și măsurabil asupra conținutului editorial. Totuși, reglementând domeniul publicității – sursa principală de venit a

celor mai multe dintre afacerile din presă – nu are cum să nu existe un efect asupra industriei.

Un aspect se referă la felul în care este afectată credibilitatea mass-media – principala sa valoare – de publicarea unor reclame care se folosesc de tehnici necinstite. Publicitatea înșelătoare afectează și ea credibilitatea presei și acest lucru poate determina editorii să acorde interes practicilor corecte. De asemenea, reglementează publicitatea mascată (advertorialele nemarcate) pentru publicațiile care nu și-au asumat codurile etice existente și care continuă această practică injustă.

Situația este mai clară pentru audiovizual, pentru că televiziunile și radiourile sunt responsabile pentru tot conținutul emisiei, inclusiv reclamele. De aceea, este în interesul editorilor din audiovizual să implementeze corect prevederile acestei directive, să aibă control asupra calității reclamelor pe care le difuzează și să se folosească de mecanismele de auto-reglementare din domeniu.

V. Recomandări referitoare la legislația românească și cea europeană

De la publicarea legii și până la crearea de efecte de lungă durată care să îmbunătățească viața cetățenilor este un drum dificil. Pentru ca noile reglementări să intre în conștiința publică și să devine norme de comportament în domeniul publicității este nevoie de un parteneriat activ între autorități și societatea civilă.

Societatea civilă – organizații neguvernamentale, sindicatele din media, asociațiile consumatorilor, patronatele din presă și din publicitate – poate să aibă diferite tipuri de activități care să dea profil public prevederilor legii:

- să dezbată public modul în care piața de media pune în aplicare prevederile directivei;
- să promoveze auto-reglementarea în rândul publicitarilor și a difuzorilor de reclamă pentru a eradica publicitatea agresivă sau înșelătoare;
- să încurajeze consumatorii să identifice și să raporteze cazurile de practici comerciale incorecte în domeniul publicității.

Autoritățile pot la rândul lor ia măsuri de implementare:

- să le dea posibilitatea consumatorilor să raporteze și să îndrepte cazurile de practici incorecte;

- să creeze condițiile ca organizațiile care urmăresc respectarea intereselor cetățeanului (precum Consiliul Național al Audiovizualului sau Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorului) să reacționeze la astfel de cazuri. Mai mult, să încurajeze explicarea deciziilor luate de aceste organizații pentru că astfel s-ar înțelege mai ușor standardele și ce se așteaptă de la cei vizați.

V: Egalitate de șanse

I. Context

Ce înseamnă egalitatea de șanse pentru femei și bărbați?

Femeile și bărbații au aceleași drepturi, obligații și posibilități cu privire la:

- a avea un loc de munca care sa le asigure independenta economica;
- a se implica în gospodărie și creșterea copiilor;
- a participa la viața politica, sindicala, culturala, la activitățile comunitare.

Câteva definiții: "Vizibilitate, autonomie, responsabilitate și participare egală a celor doua sexe la/în toate sferile vieții publice și private"²¹. "Luarea în considerare a capacităților, nevoilor și aspirațiilor diferite ale persoanelor de sex masculin și, respectiv, feminin și tratamentul egal al acestora"²².

Ce este discriminarea de gen?

Orice diferențiere, excludere sau restricție bazata pe sex, care are ca efect sau scop împiedicarea sau anularea recunoașterii, beneficiului sau exercitării de către femei, indiferent de statutul lor matrimonial, pe baza egalității dintre bărbați și femei, a drepturilor omului și libertăților fundamentale, în domeniile politic, economic, social, cultural, civil sau în orice alt domeniu²³.

Datorită faptului ca Uniunea Europeană a fost creata mai întâi ca o comunitate de interese economice, reglementarea relațiilor de munca a fost prioritara. Astfel, Curtea Europeana de Justiție (instituția însărcinată cu asigurarea respectării prevederilor legislației comunitare în țările membre) a fost confruntată cu cazuri în care s-a adus în discuție respectarea/aplicarea principiului egalității de șanse pentru femei și bărbați în raporturile de muncă (de exemplu, asigurarea plății egale pentru munca de valoare egală).

²¹ *Abordarea integratoare a egalității de șanse între femei și bărbați*, Consiliul Europei, 1998.

²² Art. 1 alin. 2 din Legea nr. 202 din 25 martie 2002 privind egalitatea de șanse pentru femei și bărbați.

²³ Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor.

Astfel de cazuri au determinat dezvoltarea legislației europene pe tema discriminării de gen, prin directivele privind egalitatea de șanse pentru femei și bărbați.

II. Directivele europene în domeniul egalității de șanse și de tratament pe piața muncii

Directivele europene în domeniul egalității de șanse și de tratament pe piața muncii pentru femei și bărbați, fiecare corespunde uneia sau mai multor teme:

- **plată egală pentru muncă egală**, Directiva Consiliului 75/117/EEC din 10 februarie 1975 privind armonizarea legislațiilor statelor membre cu privire la aplicarea principiului plății egale pentru femei și bărbați;
- **tratamentul egal la locul de muncă**, Directiva Consiliului 78/207/EEC din 9 februarie 1976 privind aplicarea principiului egalității de tratament între femei și bărbați referitor la accesul la angajare, pregătire profesională și promovare, precum și la condițiile de muncă; Directiva Consiliului și a Parlamentului European 2002/73/EC din 23 septembrie 2002 care amendează Directiva Consiliului 76/207/EEC privind aplicarea principiului tratamentului egal pentru bărbați și femei cu privire la angajare pregătire profesională și promovare, precum și la condițiile de muncă;
- **Tratamentul egal cu privire la sistemul de asigurări sociale**, Directiva Consiliului 79/7/EEC din 19 decembrie 1978 privind aplicarea progresivă a principiului egalității de tratament pentru bărbați și femei în domeniul securității sociale; Directiva Consiliului 86/378/EEC din 24 iulie 1986 privind aplicarea principiului egalității de tratament pentru bărbați și femei în schemele ocupaționale de securitate socială;
- **Protecția maternității**, Directiva Consiliului 92/85/EEC din 19 octombrie 1992 privind introducerea de măsuri pentru încurajarea îmbunătățirii sănătății și securității în muncă a lucrătoarelor gravide, a lucrătoarelor care au născut recent, precum și a celor care alăptează (a zecea Directivă individuală în sensul art. 16 (1) a Directivei 89/39/EEC);
- **Organizarea timpului de lucru** (standardele acceptate pentru timpul de muncă și cel de odihnă), Directiva Consiliului 93/104/EC din 23 noiembrie 1993 privind anumite aspecte ale organizării timpului de lucru;
- **Concediului parental** (contractul cadru referitor la concediul parental de care poate beneficia oricare dintre părinți)

- Directiva Consiliului 96/34/EC din 3 iunie 1996 privind contractul cadru referitor la concediul parental;
- **Răsturnarea sarcinii probei la cazurile de discriminare pe bază de sex** (în aceste cazuri sarcina probei revine persoanei împotriva căreia a fost formulată cererea de chemare în judecată, care trebuie să facă dovada că nu a săvârșit acțiuni de discriminare pe bază de sex), Directiva Consiliului 97/80/ EC din 15 decembrie 1997 privind inversarea sarcinii probei în cazurile de discriminare bazată pe sex;
 - **Nediscriminarea angajaților cu normă redusă** (majoritatea acestora sunt femei), Directiva Consiliului 97/81/EC din 15 decembrie 1997 privind Acordul Cadru referitor la munca cu normă redusă, încheiat de UNICE, CEEP și ETUC.

Ultima directivă a Consiliului European în domeniul egalității de șanse pentru femei și bărbați a fost adoptată la sfârșitul anului 2004: Directiva Consiliului 2004/113/EC din 13 decembrie 2004 asigură egalitatea de tratament între femei și bărbați în ce privește accesul și furnizarea de bunuri și servicii. Această directivă este prima care se adresează egalității de tratament între femei și bărbați în afara pieței muncii.

Dispozițiile directivei se referă în principal la sistemul de calcul al primelor de asigurare. Statele membre ale Uniunii au obligația să transpună dispozițiile acestei directive în legislația națională până la 21 decembrie 2007 și să elaboreze rapoarte naționale privind modul de aplicare a dispozițiilor acestei directive până la data de 21 decembrie 2009.

III. Egalitate de șanse și de tratament în legislația internă - România

Principiul egalității de șanse pentru femei și bărbați este cuprins în legislația românească în mai multe acte normative, începând cu Constituția României. Astfel, potrivit prevederilor art. 16, alin. 3 și 4 din Constituția României:

„(3) Statul român garantează egalitatea de șanse între femei și bărbați pentru ocuparea funcțiilor și demnităților publice, civile sau militare.

(4) La muncă egală, femeile au salariu egal cu bărbații.”

Prevederi referitoare la egalitatea de șanse se regăsesc și în Codul Penal (hărțuirea sexuală) și în Codul Muncii (egalitatea de șanse și tratament pe piața muncii).

Potrivit prevederilor art. 5 din Codul Muncii:

„(1) În cadrul relațiilor de muncă funcționează principiul egalității de tratament față de toți salariații.

(2) Orice discriminare directă sau indirectă față de un salariat, bazată pe criterii de sex, orientare sexuală, caracteristici genetice, vârstă, apartenență națională, rasă, culoare, etnie, religie, opțiune politică, origine socială, handicap, situație sau responsabilitate familială, apartenență ori activitate sindicală, este interzisă.”

Potrivit prevederilor art. 6 din Codul Muncii:

„(1) Orice salariat care prestează o muncă beneficiază de condiții de muncă adecvate activității desfășurate, de protecție socială, de securitate și sănătate în muncă, precum și de respectarea demnității și conștiinței sale, fără nicio discriminare.

(2) Tuturor salariaților care prestează o muncă le sunt recunoscute dreptul la plată egală pentru muncă egală, dreptul la negocieri colective, dreptul la protecția datelor cu caracter personal, precum și dreptul la protecție împotriva concedierilor nelegale.”

Introducerea *acquis*-ului comunitar în legislația românească a generat două pachete de legi care reglementează pe de-o parte egalitatea de șanse pentru femei și bărbați, pe de altă parte discriminarea.

Legislația privind egalitatea de șanse pentru femei și bărbați

Legea 202/2002 privind egalitatea de șanse între femei și bărbați reglementează măsurile pentru promovarea egalității de șanse între femei și bărbați, în vederea eliminării discriminării directe și indirecte după criteriul de sex, în toate sferele vieții publice din România. Agenția Națională pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați (ANES), este organ de specialitate în domeniul egalității de șanse între femei și bărbați, aflat în subordinea Ministerului Muncii Familiei și Egalității de Șanse.

Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 96/2003 privind protecția maternității la locurile de muncă face referire la toate modificările legislative referitoare la protecția maternității la locul de muncă (pauze, dispense pentru consultații prenatale, riscul maternal, perioada de alăptare, îngrijirea copilului și indemnizații).

Legea nr. 210/1999 referitoare la concediul paternal reglementează concediul tatălui de 5 zile lucrătoare pentru a asigura participarea lui efectivă la îngrijirea copilului.

Legislația anti-discriminare

Ordonanța Guvernului nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, republicată. Acest act

normativ are în vedere prevenirea și sancționarea tuturor actelor sau faptelor de discriminare, indiferent de criteriul care stă la baza unor astfel de manifestării. Potrivit art. 2, alin. 1 din acest act normativ este inclusă și discriminarea bazată pe criteriul de sex.

Egalitatea de șanse pe piața muncii. Drepturi.

Domeniul cu cele mai complexe reglementări în ce privește egalitatea de șanse și tratament pentru femei și bărbați, respectiv prevenirea, combaterea și sancționarea discriminării pe criteriul sexului, este cel al pieței muncii. Situațiile de discriminare pe piața muncii între femei și bărbați au fost primele care au intrat în atenția Curții Europene de Justiție, Comisiei Europene și a Consiliului European. Potrivit legislației cadru privind egalitatea de șanse pentru femei și bărbați, tuturor celor care muncesc le sunt recunoscute anumite drepturi derivate din directivele europene în domeniu.

1. Femeile și bărbații au aceleași drepturi.

Aspectele legate de piața muncii care sunt reglementate de legislația românească în domeniul egalității de șanse și tratament pentru femei și bărbați, respectiv al discriminării pe criteriul de sex, sunt:

- accesul pe piața muncii;
- formarea și perfecționarea profesională;
- promovarea;
- sancționarea;
- concedierea;
- salarizarea.

Accesul pe piața muncii

Angajatorii din sectorul privat cât și din sectorul public sunt obligați să acorde șanse egale la angajare femeilor și bărbaților. Orice anunț afișat sau publicat în presă care solicită pentru angajare numai femei sau numai bărbați, fără ca această specificație să aibă o justificare obiectivă, este ilegal. Este ilegal să fii refuzat la angajare pe motiv că ești femeie sau bărbat. Indiferent de sex, orice persoană are drepturi egale să urmeze cursuri și programe de inițiere, calificare sau recalificare, perfecționare, specializare profesională. Angajatorul este obligat să acorde angajaților concediu cu plată sau fără plată pentru formarea și perfecționarea profesională.

Legislația românească garantează:

- alegerea și exercitarea liberă a unei profesii sau activități economice;
- angajarea pe toate posturile, la toate nivelurile ierarhice profesionale;
- încheierea, modificarea sau încetarea raporturilor juridice de muncă ori de serviciu.

De asemenea, *legislația interzice explicit solicitarea testelor de sarcină pentru candidatele la diverse posturi pe piața muncii, precum și folosirea maternității ca motiv de discriminare pentru selecția candidatelor la angajare.* Legea prevede și excepții pentru locurile de muncă în care natura și condițiile particulare de muncă sunt interzise femeilor însărcinate, lăuze sau care alăptează. Aceasta este o excepție de la prevederile legale generale și au drept scop ocrotirea femeilor aflate în situațiile prezentate mai sus.

Promovarea

Indiferent de sex, femeile și bărbații au dreptul să promoveze în postul pe care îl doresc. Promovarea profesională trebuie să aibă în vedere numai capacitatea profesională și nu sexul persoanei respective.

Sanționarea

Este interzisă concedierea sau sanționarea unui angajat numai pentru faptul că este femeie sau bărbat.

Concedierea

Utilizarea criteriului de sex în cazurile de încetare a contractelor de muncă este interzisă de legislația românească prin Legea nr. 202/2002, OG nr. 137/2000, precum și de Codul Muncii.

Codul muncii reglementează o situație specială: suspendarea contractului de muncă în condițiile concediului de maternitate și, din inițiativa salariatului, în situația de acordare a concediului parental (concediul de creștere și de îngrijire a copilului de până la 2 ani și 3 ani în cazul copilului cu handicap), a concediului de îngrijire a copilului bolnav în vârstă de până la 7 ani sau, în cazul copilului cu handicap pentru afecțiuni intercurrente, până la împlinirea vârstei de 18 ani, precum și în cazul concediului paternal. Femeile aflate în situații legate de maternitate se bucură de protecție specială și nu pot fi concediate pe perioada gravidității, concediului de maternitate, concediului de creștere a copilului, concediului de îngrijire a copilului bolnav. (art. 60 alin. 1 din Codul Muncii). În

cazul în care concedierea se face fără respectarea acestor prevederi, este lovită de nulitate absolută. Dacă se constată încălcarea acestor prevederi, instanța de judecată poate dispune anularea concedierii, cu obligarea angajatorului la plata unei despăgubiri egală cu salariile indexate, majorate și reactualizate cu celelalte drepturi de care ar fi beneficiat salariatul. De asemenea instanța poate dispune repunerea salariatului în situația anterioară, adică reangajarea persoanei respective.

2. Salariu egal pentru muncă de valoare egală

Este interzisă orice discriminare pe criterii de sex la stabilirea și acordarea salariului – inclusiv indemnizații și sporuri. Pentru muncă de valoare egală, femeile și bărbații au dreptul la salariu egal. Unul dintre aspectele cele mai importante ale nediscriminării pe criteriu de sex în relațiile de muncă îl reprezintă salarizarea. Principiul pe care se bazează egalitatea dintre femei și bărbați pe piața muncii în domeniul salarizării este venitul egal pentru muncă de valoare egală. Acesta este unul dintre principiile fundamentale incluse în Tratatul de constituire a Comunității Europene.

În vederea respectării acestui principiu, angajatorii au următoarele obligații:

- să introducă dispoziții împotriva discriminării în regulamentele interioare de organizare și funcționare;
- să informeze periodic angajații cu privire la drepturile privind egalitatea de șanse între femei și bărbați;
- să prevadă în regulamentele interioare de organizare și funcționare interzicerea hărțuirii sexuale, precum și sancțiuni pentru încălcarea acestei prevederi;
- să aplice principiul nediscriminării în asigurarea prestațiilor sociale acordate angajaților.

Respectarea principiului egalității de șanse și nediscriminării pe criteriul de sex se impune și cu privire la următoarele aspecte: stabilirea și modificarea fișei postului, evaluarea performanțelor profesionale individuale, dreptul de a adera la un sindicat și accesul la facilitățile acordate de acestea, dreptul la beneficii, altele decât cele de natură salarială și măsuri de protecție socială.

IV. Recomandări

Deși legislația europeană și românească în domeniul egalității de șanse pentru femei și bărbați acoperă o largă arie a problematicii discriminării pe criteriul de sex pe piața muncii, marea provocare rămâne totuși implementarea acestor prevederi legale, precum și crearea a unui cadru instituțional funcțional care să poată monitoriza problematica egalității de șanse.

1. Măsuri legislative

În urma aderării României la Uniunea Europeană, directivele europene cu privire la egalitatea de tratament între femei și bărbați pe piața muncii au devenit obligatorii și pentru angajatorii români.

Nu trebuie totuși uitat faptul că prevederile directivelor europene reprezintă standardul minimal pe care toate statele membre ale Uniunii trebuie să le acorde cetățenilor lor.

În aceste condiții se poate vorbi totuși de îmbunătățirea cadrului legislativ intern cu privire la egalitatea de șanse între femei și bărbați pe piața muncii:

- armonizarea legislației privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare cu legislația privind egalitatea de șanse între femei și bărbați, prin eliminarea suprapunerilor de atribuții cu privire combaterea discriminării pe criteriul de sex dintre Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, Agenția Națională pentru Egalitate de Șanse și Inspekția Muncii.

2. Măsuri instituționale

- Crearea unei instituții independente care să asigure aplicarea legislației privind egalitate de șanse între femei și bărbați. În acest context trebuie precizat faptul că Agenția Națională pentru Egalitate de Șanse este un organism în subordinea Ministerului Muncii, Solidarității Sociale și Egalității de Șanse;
- Acoradrea unui buget independent, resurse financiare și umane suficiente Agenției Naționale pentru Egalitate de Șanse, astfel încât să se asigure capacitatea instituțională necesară implementării unor politici publice privind egalitatea de șanse între femei și bărbați.

3. Politici publice și programe. Efecte asupra presei

- *crearea unor politici publice cu privire la egalitatea de șanse între femei și bărbați:*

Printre aspectele abordate, un loc prioritar ar trebui ocupat de crearea de politici publice în vederea reducerii diferențelor salariale datorate discriminării pe criteriul de sex (încălcarea principiului privind salariul egal pentru munca de valoare egală).

O altă prioritate trebuie să fie modificarea curriculei școlare prin introducerea dimensiunii de gen în manualele școlare. Având în vedere stereotipurile existente în manualele școlare cu privire la rolul femeilor în viața publică și în viața privată, stereotipuri ce

se regăsesc la nivelul întregii societăți românești, modificarea manualelor școlare ar trebui să reprezinte o prioritate.

Impunerea principiului echilibrului de gen (*gender balance*) în cât mai multe domenii ale vieții publice.

- *crearea unor programe de training pentru diferite categorii profesionale în vederea eliminării stereotipurilor de gen și a prevenirii cazurilor de discriminare:*

Printre aceste categorii-țintă ar trebui să se numere în primul rând patronatele (angajatorii).

O altă categorie-țintă trebuie să fie reprezentată de către mass-media cu atât mai mult cu cât multe din stereotipurile și prejudecățile de gen sunt deseori vehiculate în presa scrisă și audio-vizual.

Crearea unor programe de armonizare a vieții private cu viața profesională ca o nouă dimensiune a abordării problematicei de gen, prin crearea unor facilități care să vină în sprijinul persoanelor care doresc să rămână active pe piața muncii fără a renunța la posibilitatea de a avea o familie.

- *măsuri specifice pentru încurajarea femeilor să participe la viața politică* (utilizarea sistemului cotelor pentru listele partidelor politice în vederea alegerilor).
- *crearea la nivel național de campanii de conștientizare a problematicei egalității de șanse între femei și bărbați:* promovarea cazurilor de sancționare a faptelor de discriminare bazate pe criteriul de sex în domeniul angajării și activităților economice, cazuri identificate de către Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării și Inspekția Muncii; crearea unor campanii naționale bazate pe mesaje clare de promovare a egalității de șanse între femei și bărbați (crearea de spoturi TV, afișe, broșuri de informare, etc.);
- *cercetări și statistici:* instituțiile publice cu atribuții în domeniul egalității de șanse și nediscriminării pe criteriul de sex trebuie să dea publicității rapoarte privind date statistice cu privire la situația de fapt relativă la discriminarea bazată pe criteriul de sex.

De asemenea, este necesară includerea criteriului de sex în colectarea diferitelor date statistice având în vedere că analizarea acestor date și din perspectiva de gen ar oferi o imagine mai clară asupra situației de fapt a problematicei egalității de șanse, și posibilitatea abordării mai exacte a fenomenului discriminării pe criteriul de sex.

- *monitorizarea problematicei de gen în mass-media:* având în vedere rolul mass-media de informare dar și cel de formare a opiniei publice, este necesară o monitorizare mai atentă a modului în care se reflectă imaginea femeii în presă, precum

și percepția generală a egalității de șanse între femei și bărbați.

VI: Rasism și xenofobie

I. Context

Ce înseamnă rasism și discriminarea rasială?

Discriminare rasială reprezintă tratamentul inegal la care este supus un grup de populație numai pe motivul posedării unor caracteristici fizice sau de altă natură definite din punct de vedere social ca desemnând o anumită rasă. Rasismul este sistemul determinist de credințe aflate în spatele discriminării rasiale, asociind acestor caracteristici cu anumite trăsături fizice, psihologice sau sociale valorizate negativ. Astfel, potrivit Convenției internaționale pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială, prin această sintagmă se înțelege „*orice deosebire, excludere, restricție sau preferință întemeiată pe rasă, culoare, ascendență sau origine națională sau etnică, care are ca scop sau efect de a distruge sau compromite recunoașterea, folosința sau exercitarea, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale în domeniile politic, economic, social și cultural sau în oricare alt domeniu al vieții publice.*” (art. 1 din Convenție).

Rasă

Categorie socială de persoane despre care se spune că se disting după niște trăsături moștenite și invariabile. Deși rasa poate fi socotită la prima vedere o descriere naivă a felului în care arată unii oameni, ea poartă o agendă ascunsă referitoare la "natura" lor, la felul cum se comporta sau cum se așteaptă ceilalți să se comporte. Din această cauză, ideologiile rasiste pretind că trăsăturile genetice esențiale sau caracteristicile psihologice definesc o populație, care are prea puțin de ales în această privință, fiind stereotipată ca atare. Distincția operată între grupurile umane (care au posibilitatea de a alege) și categoriile sociale (care nu au aceeași șansă) furnizează exact acest tip de recunoaștere.

Trebuie accentuat că aceasta reprezintă una dintre formulele cele mai profund nesatisfăcătoare de clasificare din științele sociale, deși este frecvent întâlnită în discursul cotidian. Pentru a ilustra confuzia conceptuală, să luăm sintagma "rasă umană" ca termen generic așa cum se referă ea la toți bărbații și femeile. Să luăm distincția antropologică a raselor umane - caucazienii, negrozii și mongoloizii. În continuare, să ne referim la termenul etnic - care presupune adesea o adăugare ulterioară la caracteristici culturale unui grup de oameni.

Se creează astfel decorul propice pentru xenofobie și bigotism, deoarece acești oameni sunt văzuți ca "diferiți" și "străini" (imigranți). Eticheta "diferit" poate fi rapid transformată în "inferior" - mai ales dacă avem în vedere că, în trecut, unii autori au susținut existența unei legături între rasa și inteligența.

Dacă se propun argumente privind inferioritatea pe baze rasiale, rezulta că unele rase sunt superioare - aici aflându-se esența ideologiei rasiste instituționalizate, adesea construită pe prezumția că există o ierarhie a grupurilor, care se întinde de la cele sub-umane la cele supra-umane. Observatorii și analiștii rasismului au fost oarecum uimiți de schema frecventă: rasa superioară = ordinea socială dominantă din societate; sau = ordinea mondială. Rasismul este deci văzut ca o politică instituționalizată a prejudecății și discriminării, direcționată împotriva minorităților caracterizate de culoare sau orice altă formă de presupusă diferență de către grupurile mai puternice și consacrate.

Stereotipurile și prejudecățile lumii moderne sunt legate fără îndoială de premisele și practicile istorice și instituționale.

Asemenea răspunsuri reprezintă o mișcare dinspre acceptarea inferiorității și degradării spre o poziție de respingere (asociată cu teme diverse precum anti-limbajul, mobilitatea socială, ieșirea din grupul primar sau exploatarea moștenirii culturale). Nu există rase, ci doar rasism.

Etnie

Etnia definește acei indivizi care se consideră sau sunt considerați de alții ca împărtășind caracteristici comune care îi diferențiază de alte colectivități dintr-o societate în cadrul căreia dezvoltă un comportament distinct. Termenul a fost introdus pentru a stabili o distincție față de rasă, întrucât, deși un grup etnic poate fi identificabil în termeni de trasatori rasiale, el poate împărtăși și alte caracteristici comune precum religia, ocupația, limba sau politica. Grupurile etnice trebuie, de asemenea, distinse de clasele sociale, din moment ce apartenența transcende stratificarea socioeconomică din interiorul societății, incluzând indivizi care împărtășesc (sau sunt percepuți ca împărtășind) caracteristici comune ce depășesc clasa.

Grupurile etnice au deci o compoziție fluidă și pot avea o definiție schimbătoare. Noi grupuri etnice se formează în mod constant, pe măsura ce populația se mută dintr-o țară în alta. Chinezii sau persoanele provenind din statele arabe, stabiliți în România, de exemplu, alcătuiesc grupuri etnice. Conceptul de etnie este important mai ales pentru că formează fundamentul discriminării sociale (ca, de exemplu, în cazul evreilor, în Germania nazistă, sau al muscarilor pentru independență, în Uniunea Sovietică).

Ce este xenofobia?

Xenofobia este teama de străini sau de necunoscuți și este adesea manifestată prin respingere, ostilitate sau violență împotriva unui anumit grup. Xenofobia și discriminarea rasială se manifestă frecvent în cazul refugiaților și imigranților care se află pe teritoriul altui stat decât cel de origine.

În contextul internațional, problematica rasismului și xenofobiei a fost abordată pentru prima dată în cadrul Organizației Națiunilor Unite. În acest sens, au fost adoptate numeroase declarații și convenții.

Dintre acestea cele mai importante sunt:

- Convenția internațională pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială;
- Convenția împotriva torturii și altor pedepse și tratamente cu cruzime, inumane sau degradante;
- Recomandarea Generală XXVII Discriminarea față de romi
- Rezoluția 1992/65 (4.03.1992) Protecția romilor / țiganilor
- Declarație despre Rasa și Prejudecăți Rasiale
- Declarația Drepturilor Persoanelor aparținând Minorităților Naționale, Etnice, Religioase și Lingvistice

În urma constituirii Consiliului European și în urma încheierii Convenției Europene pentru Drepturile Omului și Libertăților Fundamentale sistemul protecției împotriva rasismului, intoleranței și xenofobiei a devenit unul dintre principiile cele mai importante ce stau la baza sistemului de convenții ale Consiliului European, convenții semnate și ratificate de marea majoritate a statelor europene. Printre aceste convenții se numără și următoarele:

- Convenția Europeană pentru drepturile omului și libertățile fundamentale cu protocoalele adiționale, convenție prin care se instituie și Curtea Europeană a Drepturilor Omului;
- Carta Europeană a Limbilor Minoritare și Regionale;
- [Convenția - Cadru pentru protecția minorităților naționale](#)

La aceste convenții se adaugă și alte documente internaționale adoptate în cadrul Consiliului European cu privire la protecția minorităților naționale și etnice:

- Recomandarea 1177/1992 referitoare la drepturile minorităților adoptată de Adunarea Parlamentară a Consiliului European
- [Recomandarea 1203/1993 referitoare la romii din Europa adoptată de Adunarea Parlamentară a Consiliului European](#)

- Recomandarea 1255 /1995 referitoare la protecția drepturilor minorităților naționale adoptata de Adunarea Parlamentara a Consiliului Europei
- Recomandarea 1300/1996 privind protecția drepturilor minorităților adoptata de Adunarea Parlamentara a Consiliului Europei
- Recomandarea 1345/1997 privind protecția minorităților naționale adoptata de Adunarea Parlamentara a Consiliului Europei
- [Recomandarea 4/2000 cu privire la educația copiilor romi din Europa adoptata de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei](#)
- Recomandarea 17/2001 cu privire la îmbunătățirea situației economice și de angajare în munca a romilor/țiganilor și "nomazilor" din Europa adoptata de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei
- Recomandarea (2005)4 a Comitetului Miniștrilor către statele membre referitoare la îmbunătățirea condițiilor de locuit ale romilor și calatorilor în Europa

Datorita faptului ca în cadrul statelor Uniunii Europene există o multitudine de comunități etnice, formate fie datorită fenomenului imigrației, fie este vorba de comunități etnice stabilite pe teritoriul acestor state în urmă cu sute de ani, comunități ce se confruntă cu excluderea socială și discriminarea, una dintre cele mai importante problematici discutate la nivelul politicilor europene este stoparea rasismului și implementarea principiului tratamentului egal între persoane indiferent de originea rasială sau etnică a acestora.

Astfel, Curtea Europeana de Justiție (instituția însărcinată cu asigurarea respectării prevederilor legislației comunitare în tarile membre) a fost confruntată cu cazuri în care s-a adus în discuție respectarea/aplicarea principiului nediscriminării în cazuri care au avut la bază discriminarea pe criterii rasiale sau etnice (în special în domeniul angajării și accesului egal la bunuri și servicii).

Astfel de cazuri au determinat dezvoltarea legislației europene pe tema discriminării rasiale, prin directivele privind egalitatea de tratament între persoane indiferent de originea rasială sau etnică a acestora.

II. Directivele europene cu privire la discriminarea rasială

În ultima vreme se discută din ce în ce mai des despre directivele Uniunii Europene și despre angajamentele ce trebuie îndeplinite de către statul român ca stat membru al Uniunii.

Directivele europene sunt acte normative cu putere juridică obligatorie pentru toate statele membre ale Uniunii, ce stabilesc obiective minimale ce trebuie atinse în anumite domenii.

Directivele devin astfel parte a sistemului național de legi al fiecărui stat membru, prin transpunerea lor „în oglindă” în actele normative interne (legi naționale).

În ce privește Directivele europene cu privire la discriminarea bazată pe criteriul de origine rasială sau etnie, principalul document european care are în vedere acest fenomen este **Directiva Consiliului 2000/43/CE, 29 iunie 2000, cu privire la implementarea principiului tratamentului egal între persoane indiferent de originea rasială sau etnică**. Prevederile acestui document au la bază principiile statuate prin Tratatul privind crearea Comunității Europene, precum și convențiile internaționale din sistemul Națiunilor Unite și cele din sistemul Consiliului Europei privind combaterea rasismului și xenofobiei.

Acestei directive i se adaugă și:

- Rezoluția 89/C 153/02, 22 mai 1989 referitoare la asigurarea școlarizării pentru copiii romi și nomazi
- Rezoluția B4-0974/95 (13.07.1995) referitoare la discriminarea față de romi

În ceea ce privește *Directiva rasială*, așa cum mai este numită și Directiva Consiliului 2000/43/CE, aceasta aduce câteva concepte-cheie în protecția persoanelor împotriva rasismului și xenofobiei.

În art. 2 al directivei sunt definite și interzise discriminarea directă și discriminarea indirectă.

De asemenea, potrivit art. 8, alin. 1 din directivă se prevede inversarea sarcinii probei pentru cazurile de discriminare. Acest principiu are în vedere situațiile în care o persoană depune o plângere că a fost discriminată situație în care persoana acuzată de discriminare are obligația să dovedească faptul de a nu fi discriminat petiționarul respectiv.

Potrivit art. 15 din directivă, statele membre ale Uniunii Europene au obligația să includă în legislațiile naționale sancțiuni pentru încălcarea prevederilor privind nediscriminarea

III. Discriminarea bazată pe criteriul originii rasiale și etnice în legislația internă - România

Principiul nediscriminării între cetățenii români este cuprins în legislația românească în mai multe acte normative, începând cu Constituția României.

Astfel, potrivit prevederilor art. 4, alin. 2 din Constituția României

„(2) România este patria comună și indivizibilă a tuturor cetățenilor săi, fără deosebire de rasă, de naționalitate, de origine etnică, de limbă, de religie, de sex, de opinie, de apartenență politică, de avere sau de origine socială..”

Potrivit art. 6, alin. 1 și 2 din Constituția României

„(1) Statul recunoaște și garantează persoanelor aparținând minorităților naționale dreptul la păstrarea, la dezvoltarea și la exprimarea identității lor etnice, culturale, lingvistice și religioase.

(2) Măsurile de protecție luate de stat pentru păstrarea, dezvoltarea și exprimarea identității persoanelor aparținând minorităților naționale trebuie să fie conforme cu principiile de egalitate și de nediscriminare în raport cu ceilalți cetățeni români.”

Potrivit art. 16, alin. 1 din Constituția României

„(1) Cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări.”

Prin aceste articole, Constituția României garantează persoanelor aparținând minorităților naționale drepturi și libertăți specifice, necesare pentru a asigura egalitatea acestor persoane cu cele aparținând majorității. Printre aceste drepturi se numără: dreptul la educație în limba maternă, libertatea de gândire, conștiință și apartenență confesională, dreptul la participare specială la viața politică, bazată pe etnicitate, dreptul de a-și păstra cultura, obiceiurile, modul de viață, dreptul de a-și constitui propriile instituții și asociații, dreptul de a participa la exercițiul puterii politice, atât la nivel național, cât și la nivel local.

Egalitatea în drepturi a cetățenilor privește *toate drepturile* pe care le au cetățenii români, fără deosebire de faptul dacă ele sunt înscrise în chiar textul Constituției sau în alte acte normative. Totodată, egalitatea în drepturi se manifestă în *toate domeniile de activitate*.

Tot prin intermediul prevederilor constituționale, sunt instituite măsuri speciale de protecție a minorităților naționale:

- Art. 32, alin 3 referitor la Dreptul la învățătură, prevede: *„Dreptul persoanelor aparținând minorităților naționale de a învăța în limba lor maternă și dreptul de a putea fi instruite în limba maternă, sunt garantate;”*
- Art. 128, alin 2 referitor la dreptul utilizării limbii materne în justiție, prevede: *„(2) Cetățenii români aparținând minorităților naționale au dreptul să se exprime în limba maternă în fața instanțelor de judecată, în condițiile legii organice”*
- Art. 30, referitor la libertatea de exprimare, prevede la alin 6 și 7, limitele în care se poate exercita acest drept:

„(6) Libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei și nici dreptul la propria imagine.

(7) Sunt interzise de lege defăimarea țării și a națiunii, îndemnul la război de agresiune, la ură națională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violență publică, precum și manifestările obscene, contrare bunelor moravuri.”

Prevederi referitoare la interzicerea rasismului și xenofobiei se întâlnesc în mai multe acte normative, unele dintre aceste fapte având caracter penal, altele având caracter contravențional.

Legislația privind interzicerea și sancționarea faptelor rasiste sau xenofobe. Fapte cu caracter penal

Potrivit prevederilor art. 75 din Codul penal republicat și actualizat, una dintre circumstanțele agravante luate în calcul la individualizarea pedepselor aplicate pentru săvârșirea infracțiunilor este și cea prevăzută de litera c¹ „(...)săvârșirea infracțiunii pe temei de rasa, naționalitate, etnie, limba, religie, gen, orientare sexuală, opinie, apartenența politică, convingeri, avere, origine socială, vârsta, dizabilitate, boala cronică necontagioasă sau infecție HIV/SIDA; (...)”

Potrivit prevederilor art. 247 Cod penal “Îngrădirea, de către un funcționar public, a folosinței sau a exercițiului drepturilor unei persoane ori crearea pentru aceasta a unei situații de inferioritate pe temei de rasa, naționalitate, etnie, limba, religie, gen, orientare sexuală, opinie, apartenența politică, convingeri, avere, origine socială, vârsta, dizabilitate, boala cronică necontagioasă sau infecție HIV/SIDA, se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 5 ani. »

Potrivit prevederilor art. 317 Cod penal “Instigarea la ura pe temei de rasa, naționalitate, etnie, limba, religie, gen, orientare sexuală, opinie, apartenența politică, convingeri, avere, origine socială, vârsta, dizabilitate, boala cronică necontagioasă sau infecție HIV/SIDA se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amenda. »

Potrivit OUG nr. 31/2002 privind interzicerea organizațiilor și simbolurilor cu caracter fascist, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni contra păcii și omenirii, aprobată prin Legea nr. 107/2006 și modificată prin Legea nr. 278/2006, sunt considerate infracțiuni și sancționate în acest sens mai multe fapte referitoare la rasism și xenofobie, printre care: *constituirea unei organizații cu caracter fascist, rasist sau xenofob; aderarea la o organizație cu caracter fascist, rasist sau xenofob, precum și sprijinirea sub orice formă a unei organizații având acest caracter; răspândirea sau vânzarea, prin orice mijloace, ori confecționarea de simboluri fasciste, rasiste sau xenofobe, precum și deținerea, în vederea răspândirii sau vânzării, a unor astfel de simboluri; utilizarea în public a simbolurilor fasciste, rasiste sau xenofobe (trebuie precizat faptul că nu constituie infracțiune dacă fapta este săvârșită în interesul artei sau științei, cercetării ori educației); promovarea cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unei infracțiuni contra păcii și omenirii sau promovarea ideologiei fasciste, rasiste ori xenofobe, prin propagandă, săvârșită prin orice mijloace, în public (propaganda constă în răspândirea în mod sistematic sau în apologia unor idei, concepții ori doctrine, cu intenția de a convinge și de a atrage noi*

adepti); negarea, contestarea, aprobarea sau justificarea, prin orice mijloace, în public, a Holocaustului, genocidului sau a crimelor contra umanității ori a efectelor acestora.

De asemenea, același act normativ interzice și săvârșirea unor fapte cum sunt: ridicarea sau menținerea în locuri publice, cu excepția muzeelor, a unor statui, grupuri statuare, plăci comemorative referitoare la persoanele vinovate de săvârșirea unor infracțiuni contra păcii și omenirii; acordarea numelor persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni contra păcii și omenirii unor străzi, bulevarde, scuaruri, piețe, parcuri sau altor locuri publice; acordarea numelor persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni contra păcii și omenirii unor organizații, cu sau fără personalitate juridică.

Alte acte normative care interzic manifestările rasiste și xenofobe

1. Legea nr. 148/2000 privind publicitatea prevede sancțiuni pentru fapte de discriminare expres prevăzute de art. 6 lit. d) : "Se interzice publicitatea care include discriminări bazate pe rasă, sex, limbă, origine, origine socială, identitate etnică sau naționalitate." Art. 18 din aceeași lege prevede că: "Autorul, realizatorul de publicitate și reprezentantul legal al mijlocului de difuzare răspund solidar cu persoana care își face publicitate în cazul încălcării prevederilor prezentei legi.";

2. Legea audiovizualului nr. 504/2002, Legea nr. 402 din 7 octombrie 2003 privind modificarea și completarea Legii audiovizualului nr. 504/2002, OUG nr. 3 din 9 februarie 2006 pentru modificarea Legii audiovizualului nr. 504/2002, aprobată prin Legea nr. 197 din 22 mai 2006, potrivit art. 17, alin. 1, lit. d): „Consiliul este autorizat: (...)sa emită, în aplicarea dispozițiilor prezentei legi, decizii cu caracter de norme de reglementare în vederea realizării atribuțiilor sale prevăzute expres în prezenta lege și, cu precădere, cu privire la: (...)politici nediscriminatorii cu privire la rasa, sex, naționalitate, religie, convingeri politice și orientări sexuale;”

Potrivit art. 29, alin. 1, lit. c) „Publicitatea, inclusiv publicitatea autopromotională, și tele-shoppingul trebuie sa respecte următoarele condiții: (...)sa nu includă nici o forma de discriminare pe motiv de rasa, religie, naționalitate, sex sau orientare sexuală; »

Potrivit art. 40 « Este interzisă difuzarea de programe care conțin orice forma de incitare la ura pe considerente de rasa, religie, naționalitate, sex sau orientare sexuală. »

Alte prevederi:

1. Hotărârea Guvernului nr. 430/2001 privind Strategia Guvernului României de îmbunătățirea a situației romilor publicata în M. Of. al României, Partea I, nr. 252, din 16 mai 2001.
2. Legea nr. 215/2001 privind organizarea și funcționarea administrației publice locale, publicata în M.Of. al României, Partea.I, nr.204 din 23 aprilie 2001
3. Hotărârea nr. 1206/2001 pentru aprobarea Normelor de aplicare a dispozițiilor privitoare la dreptul cetățenilor aparținând unei minorități naționale de a folosi limba materna în administrația publică locală, cuprinse în Legea administrației publice locale nr. 215/2001, publicata în M.Of. al României, Partea.I, nr. 781 din 7 decembrie 2001

Legislația anti-discriminare

Ordonanța Guvernului nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, republicată. Acest act normativ are în vedere prevenirea și sancționarea tuturor actelor sau faptelor de discriminare, indiferent de criteriul care stă la baza unor astfel de manifestării.

Potrivit art. 2, alin. 1 din acest act normativ este inclusă și discriminarea bazată pe criteriul de rasă, naționalitate, etnie, astfel: *„Potrivit prezentei ordonanțe, prin discriminare se înțelege orice deosebire, excludere, restricție sau preferință, pe baza de rasa, naționalitate, etnie, limba, religie, categorie socială, convingeri, sex, orientare sexuală, vârsta, handicap, boala cronică necontagioasă, infectare HIV, apartenența la o categorie defavorizată, precum și orice alt criteriu care are ca scop sau efect restrângerea, înlăturarea recunoașterii, folosinței sau exercitării, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale sau a drepturilor recunoscute de lege, în domeniul politic, economic, social și cultural sau în orice alte domenii ale vieții publice.”*

Faptele de discriminare sunt prevăzute expres de Ordonanța Guvernului nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, republicată, sunt împărțite în 5 domenii, după cum urmează:

I. Cu privire la egalitatea în activitatea economică și în materie de angajare și profesie

În aceste condiții, legea prevede tratamentul egal și nediscriminatoriu al tuturor persoanelor în ceea ce privește următoarele aspecte:

- accesul pe piața muncii;
- formarea și perfecționarea profesională;
- promovarea;
- sancționarea;

- concedierea;
- salarizarea.

Angajatorii din sectorul privat cât și din sectorul public sunt obligați să acorde șanse egale tuturor persoanelor, indiferent de rasă, etnie, naționalitate. Orice anunț afișat sau publicat în presă care condiționează ocuparea postului respectiv de apartenența rasială, etnică sau națională,, fără ca această specificație să aibă o justificare obiectivă, este ilegal. Indiferent rasă, etnie sau naționalitate, orice persoană are drepturi egale să urmeze cursuri și programe de inițiere, calificare sau recalificare, perfecționare, specializare profesională. Angajatorul este obligat să acorde angajaților concediu cu plată sau fără plată pentru formarea și perfecționarea profesională.

Legislația românească garantează:

- alegerea și exercitarea liberă a unei profesii sau activități economice;
- angajarea pe toate posturile, la toate nivelurile ierarhice profesionale;
- încheierea, modificarea sau încetarea raporturilor juridice de muncă ori de serviciu.

II. Cu privire la accesul la serviciile publice administrative și juridice, de sănătate, la alte servicii, bunuri și facilități

Potrivit legii, sunt **considerate contravenții** următoarele situații:

- a) refuzarea acordării serviciilor publice administrative și juridice;*
- b) refuzarea accesului unei persoane sau unui grup de persoane la serviciile de sănătate publică - alegerea medicului de familie, asistenta medicală, asigurările de sănătate, serviciile de urgență sau alte servicii de sănătate;*
- c) refuzul de a vinde sau de a închiria un teren sau imobil cu destinație de locuință,*
- d) refuzul de a acorda un credit bancar sau de a încheia orice alt tip de contract,*
- e) refuzarea accesului unei persoane sau unui grup de persoane la serviciile oferite de teatre, cinematografe, biblioteci, muzee și expoziții*
- f) refuzarea accesului unei persoane sau unui grup de persoane la serviciile oferite de magazine, hoteluri, restaurante, baruri, discoteci sau de orice alți prestatori de servicii, indiferent dacă sunt în proprietate privată ori publică*
- g) refuzarea accesului unei persoane sau unui grup de persoane la serviciile oferite de companiile de transport în comun - prin*

avion, vapor, tren, metrou, autobuz, troleibuz, tramvai, taxi sau prin alte mijloace

h) refuzarea acordării pentru o persoană sau un grup de persoane a unor drepturi sau facilități.

Aceste situații se sancționează cu excepția situației în care aceste restrângeri sunt justificate obiectiv de un scop legitim, iar metodele de atingere a aceluși scop sunt adecvate și necesare.

Cu privire la accesul la educație

Potrivit legii, sunt considerate contravenții următoarele situații:

- refuzarea accesului unei persoane sau unui grup de persoane la sistemul de educație de stat sau privat, la orice formă, grad și nivel, din cauza apartenenței acestora la o anumită rasă, naționalitate, etnie (...)*
- solicitarea unor declarații doveditoare ale apartenenței acelei persoane sau aceluși grup la o anumită etnie, care să condiționeze accesul unei persoane sau unui grup de persoane la educație în limba maternă*
- separarea copiilor în sistemul de învățământ pe criteriul apartenenței etnice sau naționale, atunci când nu se predă în limba maternă, constituie segregare etnică și se sancționează.*

IV. Cu privire la libertatea de circulație, dreptul la libera alegere a domiciliului și accesul în locurile publice

Potrivit legii, sunt considerate contravenții următoarele situații:

- orice acțiuni constând în amenințări, constrângeri, folosirea forței sau orice alte mijloace de asimilare, strămutare sau colonizare de persoane, în scopul modificării compoziției etnice, rasiale sau sociale a unei zone a țării sau a unei localități*
- orice comportament constând în determinarea părăsirii domiciliului, în deportare sau în îngreunarea condițiilor de viață și de trai cu scopul de a se ajunge la renunțarea la domiciliul tradițional al unei persoane sau al unui grup de persoane aparținând unei anumite rase, naționalitatea, etniei sau religii, respectiv al unei comunități, fără acordul acestora.*
- orice comportament care are ca scop mutarea sau alungarea unei persoane sau unui grup de persoane dintr-un cartier sau dintr-un imobil din cauza apartenenței acestuia la o anumită rasă, naționalitate, etnie,*
- interzicerea accesului unei persoane sau al unui grup de persoane în locurile publice din cauza apartenenței acestora la o anumită rasă, naționalitate, etnie*

v. Cu privire la dreptul la demnitatea personală

Potrivit legii, sunt considerate contravenție următoarea situație:

Dacă fapta nu intra sub incidenta legii penale, orice comportament manifestat în public, având caracter de propaganda naționalist-șovină, de instigare la ura rasială sau națională, ori acel comportament care are ca scop sau vizează atingerea demnității ori crearea unei atmosfere de intimidare, ostile, degradante, umilitoare sau ofensatoare, îndreptat împotriva unei persoane, unui grup de persoane sau unei comunități și legat de apartenența acestora la o anumită rasa, naționalitate, etnie(...)

Sub incidența acestui articol de lege intră și articole sau orice alte materiale publicate în presa scrisă prin care se aduce atingere dreptului la demnitate al unei persoane, grup de persoane, comunitate, atingere ce are la bază apartenența etnică, rasială sau națională a respectivelor persoane. De asemenea, sunt considerate discriminatorii și sancționate scandările cu caracter rasist sau xenofob ale suporterilor în cadrul manifestărilor sportive!

IV. Recomandări

Deși legislația europeană și românească în domeniul protecției împotriva discriminării pe criterii etnice și rasiale asigură mecanismele necesare de apărare pentru victimele acestui fenomen, marea provocare rămâne conștientizarea problematicei rasismului și xenofobiei la nivelul populației.

Politici publice și programe. Efecte asupra presei

- *crearea unor politici publice cu privire la conștientizarea problematicei rasismului și xenofobiei:*

O prioritate trebuie să fie modificarea curriculei școlare prin introducerea unor cursuri privind istoria, tradițiile și limba minorităților naționale și etnice din România, asigurându-se astfel o mai bună cunoaștere a acestor minorități în rândul populației majoritare.

De asemenea, introducerea unor cursuri interculturale, precum și organizarea de tabere și alte activități școlare cu caracter intercultural, ar duce la diminuarea stereotipurilor existente cu privire la comunitățile minoritare.

- *crearea unor programe de training pentru diferite categorii profesionale în vederea eliminării stereotipurilor bazate pe apartenența la o minoritate națională sau etnică și a prevenirii cazurilor de discriminare:*

Printre aceste categorii-țintă ar trebui să se numere: funcționarii publici, cadrele didactice, personalul medical, lucrătorii din cadrul Poliției, magistrații, etc.

O altă categorie-țintă trebuie să fie reprezentată de către mass-media cu atât mai mult cu cât multe din stereotipurile și prejudecățile referitoare la apartenența etnică sau națională sunt deseori vehiculate în presa scrisă și audio-vizual.

- *crearea la nivel național de campanii de conștientizare a problematicii rasismului și xenofobiei*: promovarea cazurilor de sancționare a faptelor de discriminare bazate pe etnie sau naționalitate de către Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării; crearea unor campanii naționale bazate pe mesaje clare de promovare a principiului nediscriminării (crearea de spoturi TV, afișe, broșuri de informare, etc.);

VII: Drepturile de autor

Prevederi generale

Protecția dreptului de autor și a drepturilor conexe este reglementată de:

- **Legea nr.8/1996** privind dreptul de autor și drepturile conexe, cu modificările și completările ulterioare, care reprezintă legea cadru în domeniu
- Ordonanța Guvernului nr.45/2000 privind combaterea producerii și comercializării neautorizate a fonogramelor (aprobata prin Legea nr.624/2001)
- Ordonanța Guvernului nr.124/2000 pentru completarea cadrului juridic privind dreptul de autor și drepturile conexe prin adoptarea de măsuri pentru combaterea pirateriei în domeniile audio și video, precum și a programelor pentru calculator (aprobata prin Legea nr.213/2002).

În România, asigurarea protecției drepturilor de autor se realizează prin Oficiul Român pentru Drepturile de Autor (ORDA). ORDA, conform Hotărârii Guvernului nr.401/2006, este organul de specialitate al administrației publice centrale în subordinea Guvernului, cu personalitate juridică, fiind autoritate unică de reglementare, evidență prin registre naționale, supraveghere, autorizare, arbitraj și constatare tehnico-stiințifică în domeniul drepturilor de autor și al drepturilor conexe. ORDA are ca obiectiv principal respectarea și promovarea drepturilor de autor și a drepturilor conexe, potrivit legii, ca parte a drepturilor de proprietate intelectuală.

Directivele Europene

În domeniul drepturilor de autor, legislația românească cuprinde o serie de directive europene care au fost preluate integral:

- **Directiva 93/83/CEE** privind coordonarea anumitor reglementări privind dreptul de autor și drepturile conexe aplicabile radiodifuzării prin satelit și retransmiterii prin cablu.
- **Directiva 2004/48/CE** din 29 aprilie 2004 privind asigurarea respectării drepturilor de proprietate intelectuală
- **Directiva 93/98/CEE** privind armonizarea duratei de protecție a dreptului de autor și a drepturilor conexe
- **Directiva 92/100/CEE** referitoare la dreptul de închiriere și împrumut și la anumite drepturi conexe dreptului de autor în domeniul proprietății intelectuale.

Parțial, a fost transpusă și **Directiva 96/9/CE** privind protecția bazelor de date.

Definiție

Legea 8/ 1996 garantează și recunoaște dreptul de autor asupra unei opere literare, artistice sau științifice, precum și asupra altor opere de creație. Dreptul de autor asupra unei opere literare, artistice sau științifice, precum și asupra altor opere de creație intelectuală este recunoscut și garantat. Acest drept este legat de persoana autorului și presupune atribute de ordin moral și patrimonial. Opera de creație intelectuală este recunoscută și protejată, independent de aducerea la cunoștința publică, prin simplul fapt al realizării ei, chiar în formă nefinalizată.

Obiectul al drepturilor de autor

- a) scrierile literare și publicistice, conferințele, predicile, pledoariile, prelegerile și orice alte opere scrise sau orale, precum și programele pentru calculator;
- b) operele științifice, scrise sau orale, cum ar fi: comunicările, studiile, cursurile universitare, manualele școlare, proiectele și documentațiile științifice;
- c) compozițiile muzicale cu sau fără text;
- d) operele dramatice, dramatico-muzicale, operele coregrafice și pantomimele;
- e) operele cinematografice, precum și orice alte opere audiovizuale;
- f) operele fotografice, precum și orice alte opere exprimate printr-un procedeu analog fotografiei;
- g) operele de arta grafică sau plastică, cum ar fi: operele de sculptură, pictura, gravura, litografie, arta monumentală, scenografie, tapiserie, ceramica, plastică sticlei și a metalului, desene, design, precum și alte opere de arta aplicată produsele destinate unei utilizări practice
- h) operele de arhitectură, inclusiv planșele, machetele și lucrările grafice ce formează proiectele de arhitectură
- i) lucrările plastice, hărțile și desenele din domeniul topografiei, geografiei și științei

Nu se bucura de protecția dreptului de autor:

- a) ideile, teoriile, conceptele, descoperirile științifice, procedeele, metodele de funcționare sau conceptele matematice ca atare și invențiile, conținute într-o opera, oricare ar fi modul de preluare, de scriere, de explicare sau de exprimare;
- b) textele oficiale de natură politică, legislativă, administrativă, judiciară și traducerea oficială ale acestora;

- c) simbolurile oficiale ale statului, ale autorităților publice și ale organizațiilor, cum ar fi: stema, sigiliul, drapelul, emblema, blazonul, insigna, ecusonul și medalia;
- d) mijloacele de plată;
- e) știrile și informațiile de presă;
- f) simplele fapte și date.

Drepturile morale și patrimoniale

Autorul unei opere are atât drepturi morale cât și patrimoniale.

Autorul are următoarele drepturi morale:

- a) dreptul de a decide dacă, în ce mod și când va fi adusă opera la cunoștință publică;
- b) dreptul de a pretinde recunoașterea calității de autor al operei;
- c) dreptul de a decide sub ce nume va fi adusă opera la cunoștință publică;
- d) dreptul de a pretinde respectarea integrității operei și de a se opune oricărei modificări, precum și oricărei atingeri aduse operei, dacă prejudiciază onoarea sau reputația sa;
- e) dreptul de a retracta opera, despăgubind, dacă este cazul, pe titularii drepturilor de utilizare, prejudiciați prin exercitarea retractării.

Drepturile morale nu pot face obiectul vreunei renunțări sau înstrăinări.

Proprietarul sau posesorul unei opere este dator să permită accesul autorului operei și să o pună la dispoziția acestuia, dacă acest fapt este necesar pentru exercitarea dreptului său de autor și cu condiția ca prin aceasta să nu se aducă atingere unui interes legitim al proprietarului sau al posesorului.

În acest caz, proprietarul sau posesorul poate pretinde autorului operei o garanție suficientă pentru securitatea operei, asigurarea acesteia la o sumă ce reprezintă valoarea pe piață a originalului, precum și o remunerație corespunzătoare.

Drepturile patrimoniale permit autorului de a utiliza sau interzice:

- a) reproducerea operei;
- b) distribuirea operei;

- c) importul în vederea comercializării pe piața internă a copiilor realizate, cu consimțământul autorului, după operă;
- d) închirierea operei;
- e) împrumutul operei;
- f) comunicarea publică, direct sau indirect a operei, prin orice mijloace, inclusiv prin punerea operei la dispoziția publicului, astfel încât să poată fi accesată în orice loc și în orice moment ales, în mod individual, de către public;
- g) radiodifuzarea operei;
- h) retransmiterea prin cablu a operei;
- i) realizarea de opere derivate.

Drepturile patrimoniale prevăzute durează tot timpul vieții autorului, iar după moartea acestuia se transmit prin moștenire, potrivit legislației civile, pe o perioadă de 70 de ani, oricare ar fi data la care opera a fost adusa la cunoștința publică în mod legal. Dacă nu există moștenitori, exercițiul acestor drepturi revine organismului de gestiune colectivă mandatat în timpul vieții de către autor sau, în lipsa unui mandat, organismului de gestiune colectivă cu cel mai mare număr de membri, din domeniul respectiv de creație.

Persoana care, după încetarea protecției dreptului de autor, aduce la cunoștința publică, în mod legal, pentru prima oară, o opera nepublicată înainte beneficiază de protecția echivalentă cu cea a drepturilor patrimoniale ale autorului.

Durata protecției acestor drepturi este de 25 ani, începând din momentul în care a fost adusa pentru prima oară la cunoștința publică în mod legal.

Utilizări permise fără consimțământul autorului

Sunt permise, fără consimțământul autorului și fără plata vreunei remunerații, următoarele utilizări ale unei opere aduse anterior la cunoștința publică, cu condiția ca acestea să fie conforme bunelor uzanțe, să nu contravină exploatării normale a operei și să nu îl prejudicieze pe autor sau pe titularii drepturilor de utilizare:

- a) reproducerea unei opere în cadrul procedurilor judiciare, parlamentare sau administrative ori pentru scopuri de siguranță publică
- b) utilizarea de scurte citate dintr-o opera, în scop de analiză, comentariu sau critică ori cu titlu de exemplificare, în măsura în care folosirea lor justifică întinderea citatului;
- c) utilizarea de articole izolate sau de scurte extrase din opere în publicații, în emisiuni de radio sau de televiziune ori în

- înregistrări sonore sau audiovizuale, destinate exclusiv învățământului
- d) reproducerea pentru informare și cercetare de scurte extrase din opere, în cadrul bibliotecilor, muzeelor, filmotecilor, fonotecilor, arhivelor instituțiilor publice culturale sau științifice, care funcționează fără scop lucrativ;
 - e) reproducerea integrală a exemplarului unei opere este permisă, pentru înlocuirea acestuia, în cazul distrugerii, al deteriorării grave sau al pierderii exemplarului unic din colecția permanentă a bibliotecii sau a arhivei respective;
 - f) reprezentarea și executarea unei opere în cadrul activităților instituțiilor de învățământ, exclusiv în scopuri specifice și cu condiția ca atât reprezentarea sau executarea, cât și accesul publicului să fie fără plată;
 - g) utilizarea operelor în timpul celebrărilor religioase sau al ceremoniilor oficiale organizate de o autoritate publică
 - h) utilizarea, în scopuri publicitare, a imaginilor operelor prezentate în cadrul expozițiilor cu acces public sau cu vânzare, al târgurilor, licitațiilor publice de opere de artă, ca mijloc de promovare a evenimentului, excluzând orice utilizare comercială.

Prin contractul de editare, titularul dreptului de autor cedează editorului, în schimbul unei remunerații, dreptul de a reproduce și de a distribui opera.

Contractul de editare trebuie să cuprindă clauze cu privire la:

- a) durata cesiunii;
- b) natura exclusivă sau neexclusivă și întinderea teritorială a cesiunii;
- c) numărul maxim și minim al exemplarelor;
- d) remunerația autorului, stabilită în condițiile prezentei legi;
- e) numărul de exemplare rezervate autorului cu titlu gratuit;
- f) termenul pentru apariția și difuzarea exemplarelor fiecărei ediții sau, după caz, ale fiecărui tiraj;
- g) termenul de predare a originalului operei de către autor;
- h) procedura de control al numărului de exemplare produse de către editor.

Legea prevede că, nu constituie contract de editare convenția prin care titularul dreptului de autor îl împuternicește, pe cheltuiala sa, pe un editor, pentru a reproduce și, eventual, a distribui opera. În situația prevăzută anterior se aplică prevederile de drept comun referitoare la contractul de antrepriză.

Cazul contractului de antrepriză mascat sub forma unui contract de editare

Cele mai dese cazuri în care se încalcă drepturile de autor este acela al neplății remunerației convenite deși editorul primește bani de la autor sau sponsor. În realitate, deși, contractul făcea obiectul unui contract de antrepriză și nu de editare pe spezele editurii, patronii îi forțează pe publiciști, condițiile și termenele impuse printr-un contract de editare.

Cu privire la preț patronii îi determină pe autori să accepte un anumit număr din cărțile editate pe care să le vândă ulterior pe cont propriu.

Din păcate, astfel de practici se întâlnesc destul de des în peisajul publicisticii românești, iar autorii au foarte puține drepturi când vine vorba de relația lor cu editura.

Freelancers

O altă problemă cu privire la drepturile de autor o reprezintă activitatea de freelancers. Mulți patroni preferă o asemenea formă de convenție pentru evitarea impozitelor deși în România, taxele sunt mult mai scăzute în comparație cu majoritatea statelor Uniunii Europene.

Un astfel de statut este dăunător jurnalistului, prin lipsa protecției sociale, de exemplu, în caz de boală, sau prin abuzurile pe care le poate genera o asemenea instabilitate asupra condițiilor de salarizare.

Jurnaliștii ar trebuie să încheie contracte de muncă cu angajatorii, un rol fundamental revenind asociațiilor de ziarști și sindicatelor din media²⁴.

²⁴ Vezi exemplul organizației Media Sind care a negociat Contractului colectiv de muncă pe ramura mass-media – document cu valoare de lege care consfințește drepturile și obligațiile părților, în ceea ce privește raporturile de muncă în presă. În acest sens, vezi Ioana Avădani, *Cumpăna Apelor*, Dilema Veche, no 151/ 2006.

VIII: eComunicare

România a acceptat în întregime legislația privind capitolul 19 – Telecomunicații și Tehnologia Informației ulterior fiind agreat *acquis*-ul comunitar până la data 30 iunie 2002.

Precizăm că legislația în privința televiziunii și a radioului rămâne în afară cercetării de față. Obiectul acestei lucrări este acela al comunicațiilor electronice și **nu** cel al telecomunicațiilor.

Ultimul subiect a fost tratat separat, în cadrul capitolului dedicate Audiovizualului și al Televiziunii fără Frontiere.

Tehnologia comunicațiilor și a informației poate fi privită sub două aspecte: *sub aspect legal*, mai precis al *acquis*-ul comunitar pe care România l-a avut de adoptat și *sub aspectul relațiilor inter-umane* pe care îl creează domeniul eComunicare.

În privința legislației românești, este de menționat că principalele directive europene au fost inserate, cu modificări minore, în cea națională.

Legislație în vigoare

De lege lata:

- Legea **nr.304/2003** pentru serviciul universal și drepturile utilizatorilor cu privire la rețelele și serviciile de comunicații electronice (implementare a Directivei 2002/22/EC privind serviciul universal)

Legea stabilește cadrul de reglementare a relațiilor dintre furnizorii de rețele și servicii de comunicații electronice, pe de o parte, și utilizatorii finali, pe de alta parte. Se definesc :

- a) **serviciul universal** (dreptul de acces la serviciul universal reprezintă dreptul tuturor utilizatorilor finali de pe teritoriul României de a beneficia de serviciile din sfera serviciului universal, la un anumit nivel de calitate, indiferent de localizarea geografică și la tarife accesibile
- b) **drepturile utilizatorilor finali**
- c) **obligațiile furnizorilor de rețele și servicii de comunicații electronice cu putere semnificativă pe piață**
- d) **obligațiile furnizorilor de rețele publice de comunicații și ale furnizorilor de servicii de comunicații electronice destinate publicului.**

- Legea **nr.506/2004** privind prelucrarea datelor cu caracter personal și protecția vieții private în sectorul comunicațiilor electronice (care implementează Directiva 2002/58/CE).

Prevederile legii se aplică în cazul furnizorilor de rețele publice și de servicii de comunicații electronice destinate publicului, precum și furnizorilor de servicii cu valoare adăugată și furnizorilor de registre ale abonaților care, în cadrul activității comerciale, prelucrează date cu caracter personal.

Confidențialitatea comunicărilor transmise prin intermediul rețelelor publice de comunicații electronice și a serviciilor de comunicații electronice destinate publicului, precum și confidențialitatea datelor de trafic aferente sunt garantate.

Excepții

Legea prevede și excepții, atunci când este vorba de securitatea națională și de combaterea terorismului.

Fără a intra în detalii, se cuvine să precizăm că legea 508/2004 privind înființarea, organizarea și funcționarea în cadrul Ministerului Public a Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism introduce măsura accesului la sistemul informatic al persoanei urmărită pentru terorism. Competența nu revine însă judecătorului, așa cum ar fi normal, ci procurorului.

Aria de intervenție, la rândul ei, nu este definită legal în mod clar²⁵. Sunt două aspecte care se cer clarificate imediat fiindcă numai judecătorul poate aproba o eventuală cerere din partea Serviciului Român de Informații.

În ceea ce privește registrele abonaților, furnizorii au obligația să informeze abonații despre includerea în registre, iar aceștia au dreptul de a cere gratuit să nu fie incluși.

- Legea nr. 510 din 17 noiembrie 2004 privind reorganizarea Inspectoratului General pentru Comunicații și Tehnologia Informației.

Este vorba de actul normativ ce are ca obiect reorganizarea Inspectoratului General pentru Comunicații și Tehnologia Informației, denumit IGCTI. IGCTI, care a devenit între timp Autoritatea Națională pentru Reglementare în Comunicații și Tehnologia Informației (ANRCTI) se organizează ca instituție publică autonomă în domeniul radiocomunicațiilor și tehnologiei informației,

²⁵ Vezi, Comunicat APADOR-CH și Agenția pentru Monitorizarea Presei, 25 ianuarie 2007.

aflată în subordinea Guvernului. Legea în cauză definește terminologia din domeniul comunicațiilor precum și funcțiile și atribuțiile [ANRCTI](#).

Articolul 5 precizează că, în exercitarea atribuțiilor sale, [ANRCTI](#) are obligația să respecte principiile obiectivității, proporționalității, transparenței, imparțialității și neutralității tehnologice.

- Decizia Președintelui nr. 658 din 28 noiembrie 2005 privind procedura de solicitare și de emitere a licențelor de utilizare a frecvențelor radio.

Decizia are ca obiect reglementarea procedurii de solicitare și de emitere a licențelor de utilizare a frecvențelor radio pentru:

- frecvențele radio din benzile cu statut neguvernamental și/sau servicii de comunicații electronice.
- frecvențele radio din benzile cu statut partajat guvernamental - neguvernamental.

[ANRCTI](#) acorda licențele de utilizare a frecvențelor radio prin procedură de încredințare directă ori prin procedură de selecție, competitivă sau comparativă, cu respectarea principiilor obiectivității, transparenței, nediscriminării și proporționalității.

- Hotărârea nr. 1113 din 10 octombrie 2002 privind acordarea licențelor de utilizare a frecvențelor radioelectrice în vederea furnizării rețelelor și serviciilor de comunicații mobile de generația a treia

Actul normativ dispune că licențele de utilizare a frecvențelor radioelectrice în vederea furnizării rețelelor și serviciilor de comunicații mobile de generația a treia (IMT 2000- licențe de comunicații mobile de generația a treia), se acordă prin licitație cu participare internațională, organizată de Ministerul Comunicațiilor și Tehnologiei Informației.

Este de menționat că legea românească urmează directiva europeană în domeniul comunicațiilor, distingând între difuzare (transmisia inițială prin fir sau prin unde radioelectrice, inclusiv prin satelit, în forma codată sau necodată, a serviciilor de programe destinate publicului) care face obiectul audiovizualului și serviciile de comunicații care furnizează informații ori alte mesaje pe baza de cerere individuală.

- Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 25/2007 privind stabilirea unor măsuri pentru reorganizarea aparatului de lucru al Guvernului.

Conform prevederilor Ordonanței, în termen de 15 zile de la data intrării în vigoare a acesteia, ANRCTI va supune Guvernului spre adoptare proiectul hotărârii privind aprobarea regulamentului de organizare și funcționare al instituției. Totodată, atribuțiile specifice ale Inspectoratului General pentru Comunicații și Tehnologia Informației în domeniul radiocomunicațiilor, comunicațiilor audiovizuale, echipamentelor radio și echipamentelor terminale de comunicații electronice au fost preluate de Autoritatea Națională pentru Reglementare în Comunicații și Tehnologia Informației

De lege ferenda:

- Hotărârea Guvernului privind condițiile generale referitoare la interoperabilitatea serviciilor de televiziune digitală interactivă, precum și a echipamentelor de televiziune digitală ale consumatorilor (prezenta hotărâre transpune Directiva Cadru 2002/ 21/ EC și Directiva privind Serviciul Universal 2002/ 22/ EC)

Hotărârea stabilește condițiile generale referitoare la interoperabilitatea serviciilor de televiziune digitală interactivă, precum și la interoperabilitatea echipamentelor de televiziune digitală ale consumatorilor care sunt vândute, închiriate sau puse la dispoziție în oricare alt mod pe teritoriul României.

Relațiile inter-umane create prin eComunicare

Domeniul telecomunicațiilor este și o parte integrală a societății, privind cetățenii în relația lor cu autoritățile centrale.

Tehnologia în domeniul comunicațiilor este pusă de stat la dispoziția cetățenilor, fie sub forma ordinatorului, a telefonului, faxului, internetului, inclusiv wireless, plăților bancare prin internet, etc. Internetul are o aplicabilitate deosebită, mai ales datorită facilitării discuțiilor telefonice. Programe de software, muzică sau film pot fi distribuite pe internet iar, la rândul său internetul poate fi accesibil via telefonul mobil.

Ca și directivele europene, legislația românească din domeniul eComunicare promovează concurența în interesul cetățenilor, creând o piață de muncă din ce în ce mai vizibilă. Unul din 100 de angajați români va lucra în următorii 5-10 ani într-un contact-centre, adică va da relații despre un produs sau un serviciu pentru clienți din România sau din străinătate. Competențele lingvistice, cadrul fiscal favorabil și disponibilitatea angajaților români de a învăța ceva nou sunt punctele forte în atragerea de investiții în acest sector. În 5-10 ani aproximativ 50.000 de români vor lucra în

industria de contact-centre (centru de contact) și externalizarea proceselor de business.²⁶

Un alt domeniu cu potențial este blogul. Conform unuia dintre interviuații revistei „Campaign”:

“...În România industria de comunicare românească este foarte tânără (...) asta înseamnă oameni care au absolvit alte specializări decât cele în care profesează, au dificultăți de auto-dezvoltare, în condițiile în care trebuie să lucreze zi lumină la proiectele clienților, standarde diferite de la agenție la agenție etc. Însă la ora actuală, un număr foarte mare de agenții, în special de advertising, au „ieșit la lumină” pe bloguri au început să vorbească despre experiențe, despre standardele pe care le folosesc, despre evenimente sau campanii (...) asta înseamnă per ansamblu: emulație, oportunitatea pe care o are o nouă generație de profesioniști de a se dezvolta în dialog (online) cu seniorii, și în final, creșterea calitativa a pieței”²⁷.

Pe de altă parte, trebuie remarcat că, la nivel european, între 30% și 50% dintre europeni nu beneficiază deloc sau doar într-o mică măsură de internet. Principalele motive sunt: lipsa echipamentului sau conectarea la o rețea internet, accesul limitat la o tehnologie adecvată, prețurile, abilități limitate sau o atitudine diferită față de tehnologiile avansate.

Cel mai exclus grup este cel al bătrânilor, al celor fără ocupație, sau al celor cu un scăzut grad de educație. În plus, numai 3% din site-urile publice sunt compatibile cu populația cu dizabilități. De aceea, sunt necesare măsuri la toate nivelurile statului, de la autoritățile locale până la cele europene, în particular cele ce vizează promovarea oportunităților digitale, evitând astfel noi forme de excludere.

Este de remarcat că, pentru o rețea wireless conectarea este și mai dificilă pentru regiunile îndepărtate. În timp ce internetul este atât o sursă de inovație cât și un instrument important în excluderea socială, el este și un important factor economic.

Pe de altă parte, internetul aduce și noi provocări cum ar fi, copierea ilegală a unui conținut digital, invadarea vieții private, spamul și delicturile cibernetice.

Viitorul tehnologiilor de comunicare pare a fi wireless. Portabilele, atât telefoanele cât și ordinatele, își îmbunătățesc continuu capacitatea de stocare, timpul de funcționare a bateriilor, facilitarea

²⁶ Florin Talpeș, Ziarul Financiar, 22 iunie 2006

²⁷ Ediția din iulie 2007 a revistei „Campaign” are un material dedicat PR și Blogurilor
Proiect susținut UNIUNEA EUROPEANA prin programul Phare - Societatea Civilă, 84
Componenta 2 - Adoptarea și implementarea acquis-ului comunitar (contract Phare
2004/016-772.01.02/03 AQU1 36

accesului la internet și devin astfel sursa primară pentru descărcare și stocare de informație în toate mijloacele de informare audio-video.

Cum se definește politica de comunicare electronică? Conform Oxford English Dictionary :

- acțiune adoptată și continuată de un guvern, partid sau de un om de stat.

Această definiție sugerează că politica eComunicare este tărâmul celor de la putere, guvernelor sau instituțiilor oficiale. În sens larg, definiția ar trebui să includă și viziunile, scopurile, principiile și planurile care ghidează activitățile diferiților actori privați.

Politica în domeniul comunicațiilor cuprinde două principale arii:

- comunicațiile (telefoane fixe sau mobile)
- internetul.

Ea poate fi regională, națională sau internațională. La nivelul UE ea cuprinde mai multe directive printre care amintim:

- directiva cadru (care stabilește principalele obiective, principii și proceduri pentru politica Uniunii Europene privitoare la serviciile electronice de comunicare și rețele)
- directiva de autorizare (introduce un sistem general de autorizare în locul unuia individual în scopul facilitării intrării pe piață și a reducerii birocrăției pentru operatori)
- directiva comunicării electronice și a vieții private (introduce un set de norme privind protecția vieții private și a datelor personale)
- radio spectrum decision (stabilește principiile și procedurile pentru dezvoltarea și implementarea politicile europene de radio spectrul).

Pentru societatea civilă două aspecte sunt esențiale:

- Accesul la tehnologia electronică
- Drepturile omului

Accesul la tehnologie

Prima chestiune are de a face cu posibilitatea ca toată lumea să poată avea acces la internet sau alte mijloace. În țările mai bogate, accesul la internet este posibil pentru mulți dintre cetățeni, ceea ce nu este cazul în țările mai sărace.

Drepturile omului

A două chestiune privește libertățile civile, și anume drepturile omului: libertatea de expresie, dreptul la viață privată, dreptul de comunicare și dreptul de proprietate intelectuală. Aceste drepturi sunt amenințate în mai multe țări. Chiar și internetul care a început prin a fi un spațiu de libertate, este acum amenințat de restricții.

eComunicare și Media tradițională

Aceste forțe produc schimbări în media tradițională, cum ar fi presa scrisă sau TV, obligându-le să răspundă și **să schimbe stilul de informare** chiar dacă pentru moment presa tradițională este încă controlată de editori neavizați, directori cu priviri opace și, mult mai frecvent, de către proprietari cu interese în politică și afaceri.

În schimb, informațiile obținute pe internet sunt, în majoritate, fără plată, permițând celorlalte puncte de vedere să fie auzite. Dar nu numai informațiile se schimbă ci și modul cum se lucrează. Noi instrumente permit noi modalități de organizare care nu presupun ierarhii verticale sau structuri formale și rigide care să permită proprietarilor sau editorilor să controleze informația.

Justiția socială și monopolul asupra comunicațiilor

Noile tehnologii oferă posibilități enorme pentru sporirea libertății și a justiției sociale. Originea internetului, văzută ca o cale de a comunica între oameni, fără nici un control centralizat, face din acesta un excelent instrument.

Există însă și pericole din partea unor guverne sau a unor companii multinaționale să monopolizeze controlul asupra comunicațiilor electronice, prin restricții privind proprietatea intelectuală, prin reglementări sau presiuni legale sau ilegale. Unii specialiști consideră că noile tehnologii electronice nu vor mai fi pentru mult timp așa de libere cum sunt acum. De aceea, spun ei, o participare activă pentru a evita procesul de reglementare este mai mult decât necesar.

IX: Combaterea Terorismului

Confruntate cu pericolul fundamentalismului islamist, statele Uniunii Europene au adoptat o serie de decizii care să facă față amenințărilor teroriste. Atentatele de la Londra și Madrid au însemnat necesitatea întăririi sistemelor de securitate dar și consecința imediată, o amenințare implicită la adresa drepturilor omului (în special a vieții private).

La nivel comunitar s-au adoptat trei documente principale:

- Decizia-cadru a Consiliului European privind combaterea terorismului COM (2001) 521 final) din 19 septembrie 2001.
- Decizia - cadru a Consiliului European privind mandatul de arestare european și procedurile de extrădare (COM (2001) 522 final) din 19 septembrie 2001.
- Memorandumul Comisiei privind acțiunile pe care trebuie să le desfășoare Uniunea Europeană în domeniul Politicii Comune de Securitate și Apărare (Memo/01/327).

În ceea ce privește România, Parlamentului a adoptat **Legea 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului.**

Alte trei legi de importanță secundară sunt:

- Legea nr. 51/1991 privind siguranța națională a României
- Legea nr. 14/1992 privind organizarea și funcționarea Serviciului Român de Informații
- Legea nr. 508/2004 privind înființarea, organizarea și funcționarea în cadrul Ministerului Public a Direcției de Investigare a Infrațunilor de Criminalitate Organizată și Terorism, prin Ordonanța de Urgență nr.131/2006
- Legea nr 415/ 2002 de organizare si funcționare a Consiliului Suprem de Apărare a Țării.
- Legea 182/2002 privind informațiile clasificate – secrete de stat,

Definiție

Terorismul este definit ca ansamblul de acțiuni și/sau amenințări, care prezintă pericol public și afectează securitatea națională. Pentru a fi considerat acte teroriste, legea cere întrunirea următoarea condiții:

- să fie săvârșite premeditat de entități teroriste, motivate de concepții și atitudini extremiste, ostile față de alte entități, împotriva cărora acționează prin modalități violente și/sau distructive;
- au ca scop realizarea unor obiective specifice
- vizează factori umani și/sau factori materiali din cadrul autorităților și instituțiilor publice, populației civile sau a oricărui alt segment aparținând acestora;
- produc stări cu un puternic impact psihologic asupra populației, menit să atragă atenția asupra scopurilor urmărite.

Faptele săvârșite de entitățile teroriste sunt sancționate potrivit prevederilor prezentei legi, dacă îndeplinesc una din următoarele fapte:

- comit sau participă la acte teroriste;
- se pregătesc să comită acte teroriste;
- promovează sau încurajează terorismul;
- sprijină, sub orice formă, terorismul.

Acțiunile teroriste

În accepțiunea legii, acțiuni teroriste sunt pregătirea, planificarea, favorizarea, comiterea, conducerea, coordonarea și controlul asupra actului terorist, precum și orice alte activități desfășurate ulterior comiterii acestuia, dacă au legătură cu actul terorist.

Pentru se înregistra o criză teroristă, este necesar ca atacul terorist să producă :

- întreruperea sau afectarea în mod grav a activităților economice, sociale, politice sau de altă natură;
- punerea în pericol a unor factori umani, specifici și nespecifici, sau a factorilor materiali importanți;
- siguranța populației sau a unei colectivități este expusă la riscuri majore
- este necesar a se acționa prin măsuri defensive ori ofensive pentru înlăturarea amenințărilor generate de situația de fapt creată

De la început, trebuie arătat că „punerea în pericol a securității naționale” este un concept prea vag. La capitolul 3 din noul proiect al siguranței naționale sunt enumerate nu mai puțin de 12 literele (plus paragrafe), majoritatea dintre ele făcând obiectul altor legi. Se poate spune că legea pentru combaterea terorismului trimite la o lege (a securității naționale) care se ocupă, de exemplu, de „traficul de persoane sau de întreruperea funcționării și distrugerea rețelelor de telecomunicații”.

Intervenția antiteroristă este ansamblul măsurilor defensive, realizate anterior producerii unor atacuri teroriste iminente iar *intervenție contra-teroristă* este ansamblul măsurilor ofensive realizate în scopul capturării sau anihilării teroriștilor, eliberării ostaticilor și restabilirii ordinii legale.

Din 2004, în structura Serviciului Român de Informații, ca autoritate națională în domeniu, s-a înființat Centrul de Coordonare Operativă Antiteroristă. În cazul unui atac terorist, Serviciul Român de Informații, prin unitatea specializată, execută intervenția contra-teroristă, independent sau în cooperare cu alte forțe abilitate, pe întreg teritoriul țării.

Centrul de Coordonare Operativă Antiteroristă are rol de coordonare în:

- activitățile desfășurate în cadrul Sistemului Național de Prevenire și Combatere a Terorismului , prin reprezentanți desemnați de autoritățile și instituțiile publice din componența Sistemului;
- asigurarea operativă a schimbul de date și informații între autoritățile și instituțiile publice componente ale Sistemului Național de Prevenire și Combatere a Terorismului , privind activitățile cu caracter terorist;
- integrarea datelor și informațiile obținute în scopul stabilirii și întreprinderii măsurilor care se impun;
- monitorizează activitățile teroriste și informează operativ autoritățile și instituțiile publice abilitate din cadrul Sistemului Național de Prevenire și Combatere a Terorismului ;
- în situații de criză teroristă asigură suportul logistic și operațional pentru funcționarea operativă a Centrului Național de Acțiune Antiteroristă, care este integrat funcțional în mecanismul general de gestionare a crizelor;

Nu se precizează în ce condiții se poate face intervenția antiteroristă, cine este răspunzător în condițiile unei eșec, ce înseamnă o reacție care a depășit limitele unei intervenții normale în astfel de cazuri.

Realizarea activității de prevenire și combatere a terorismului

Instituții participante

Cooperarea în domeniu se realizează ca Sistem Național de Prevenire și Combatere a Terorismului, (SNPCT), la care participă autorități și instituții publice, printre care: Serviciul Român de Informații, cu rol de coordonare tehnică, Ministerul Administrației și

Internele, Ministerul Apărării Naționale, Ministerul Afacerilor Externe, Serviciul de Informații Externe, Serviciul de Protecție și Pază, Serviciul de Telecomunicații Speciale, etc.

Amenințările la adresa securității naționale a României, prevăzute de art.3 din Legea nr.51/1991 privind siguranța națională a României, inclusiv faptele de terorism prevăzute în prezenta lege, constituie temeiul legal pentru a se propune procurorului de către organele de stat cu atribuții în domeniul securității naționale, să solicite autorizarea efectuării unor activități în scopul culegerii de informații, constând în: interceptarea și înregistrarea comunicațiilor, căutarea unor informații, documente sau înscrisuri pentru a căror obținere este necesar accesul într-un loc, la un obiect sau deschiderea unui obiect.

Deficiențe legislative

Cu toate că România a aderat la tratate și convenții internaționale de drepturile omului, pe care are obligația să le respecte, inclusiv atunci când vine vorba de terorism, legislația națională rămâne în mare parte necorespunzătoare. Ea nu conține suficiente măsuri de garantare a faptului că drepturile și libertățile individuale nu vor fi restrânse prin dispozițiile acestei legi mai mult decât este necesar pentru protejarea interesului public.

Trebuie conștientizat că toate restrângerile pe care le presupune realizarea măsurilor anti-teroriste, adică a drepturilor și libertăților fundamentale, nu se realizează decât pentru protejarea interesului public. Orice restrângere care depășește simpla protecție a acestuia trebuie condamnată de lege prin mijloace directe și eficiente, ca fiind abuzivă.

În general, trebuie observat că scopul legii este de asigura intervenția în cazul unor acte care pun în pericol siguranța națională²⁸.

În ceea ce privește competența de a intercepta convorbiri telefonice, acest lucru nu trebuie să fie de atribuția nici unui serviciu informativ decât în cazuri bine determinate de lege și extrem de clar definite, având un mandat din parte unui judecător.

²⁸ ”În pachetul de legi și în legislația neinclusă aici până în prezent, serviciile au competențe generale. Ele pot să activeze oricum și în orice domeniu, fără limite. De ex. SRI are competențe în domeniul economic, în domeniul judiciar (de ex. infracțiuni de corupție, etc.). Servicii informative cu asemenea atribuții sunt specifice numai unui stat totalitar și nicidecum unui stat membru UE”. *Vezi, Comentarii privind pachetul de legi privind siguranța propusă de Guvern, Centrul pentru Resurse Juridice.*

Scopul restrângerii drepturilor și libertăților fundamentale în acest caz este vădit nelegal, în raport cu jurisprudența Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Astfel de restrângeri nu se pot face decât prin lege și numai pentru protejarea interesului public, în acele domenii care fac obiectul informațiilor secrete de stat. Acestea pot fi făcute numai sunt necesară într-o societate democratică pentru protecția securității naționale, siguranță publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor sau protejarea sănătății.

Procedură

Este foarte important a se examina cum se propune o astfel de procedură și ce ar presupune ea.

Mai întâi, propunerea se formulează **numai** în scris și trebuie să cuprindă:

- date sau indicii din care să rezulte existența unei amenințări la adresa securității naționale pentru a cărei descoperire, prevenire sau contracarare se impune emiterea autorizării categoriile de activități pentru a căror efectuare este necesară autorizarea
- identitatea persoanei ale cărei comunicații trebuie interceptate, dacă este cunoscută, sau a persoanei care deține informațiile, documentele ori obiectele ce trebuie obținute;
- descrierea generală, dacă și când este posibil, a locului unde urmează a fi efectuate activitățile autorizate;
- durata de valabilitate a autorizării.

Propunerea se înaintează procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și este examinată sub aspectul temeiniciei și legalității de procurori anume desemnați de aceasta.

Durata de valabilitate a mandatului nu poate depăși 6 luni.

Situații de criză

În situații deosebite, care impun înlăturarea unor pericole iminente pentru securitatea națională, organele de stat specializate cu atribuții în domeniu pot efectua activitățile fără autorizarea menționată de prezenta lege, urmând ca solicitarea să fie înaintată de îndată ce este posibil, dar nu mai târziu de 48 de ore.

Sunt interzise operațiunile financiar-bancare între rezidenți și nerezidenți, precum și între nerezidenți, constând în operațiuni de cont curent sau de cont de capital, inclusiv operațiunile de schimb valutar, astfel cum sunt definite prin reglementările valutare emise de Banca Națională a României.

Legea românească formulează la sfârșit infracțiunile de terorism sau cele asimilate acestora și pedepsele aplicate.

Audiovizual

Legea 535/ 2004 se coroborează cu legea 402 din 2003 privind modificarea și completarea Legii audiovizualului nr. 504/2002. Aceasta din urmă, prevede la articolul 95, paragraf 1 litera d):

- Consiliul Național al Audiovizualului poate decide retragerea licenței pe posturile audiovizuale care urmăresc incitarea la acțiuni teroriste.

Legea combaterii terorismului se coroborează și cu noul proiect de lege a siguranței naționale, propusă de Guvern. Din păcate, în text se fac confuzii cu privire la noțiunea de siguranță națională. Conform Centrului pentru Resurse Juridice, tratarea unui subiect într-o mod atât de amator îl descalifică din start pentru a sta ca legea generală pentru activitatea serviciilor de informații.²⁹

În sfârșit, cu privire la Legea 508/2004 privind înființarea, organizarea și funcționarea în cadrul Ministerului Public a Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism este de menționat că se introduce măsura accesului la sistemul informatic al persoanei urmărită pentru terorism și care nu mai este de competența judecătorului, ci a procurorului și nici nu este definită legal. Astfel, nu se realizează o clară diferențiere față de măsura „cercetării unui sistem informatic”, asimilată percheziției domiciliare și care necesită autorizare din partea unui judecător³⁰. APADOR – CH a arătat că „(...) pentru obținerea de informații despre traficul comunicărilor electronice se impune autorizarea unui judecător, pentru a se asigura garanțiile necesare protejării dreptului la viață privată”³¹.

România nu se confruntă cu iminente atacuri teroriste deși s-a implicat activ în Irak și Afganistan.

²⁹ Conform autorilor „aici (în legea securității naționale, n. mea) trebuie incluse numai acele domenii care pot, în anumite situații să facă obiectul de activitate al serviciilor de informații, și pentru care se pot clasifica informații ca secrete de stat, în cazuri concrete. De ex: terorism, rezerve strategice, activitatea militară de apărare, activități de spionaj, contraspionaj, etc. În nici un caz nu au ce căuta aici fenomenele naturale, epidemiile (cu excepția atacurilor teroriste bacteriologice), degradarea rețelelor de transport...”, *Comentarii privind pachetul de legi privind siguranța propusă de Guvern*, Centrul pentru Resurse Juridice, p. 4.

³⁰ Vezi, Comunicat APADOR-CH și Agenția pentru Monitorizarea Presei, 25 ianuarie 2007.

³¹ Idem, nota 3.

În alte părți din Uniunea Europeană, situația este departe a fi liniștitoare. Germania și Danemarca au anunțat că au dejucat grave tentative de atentate islamiste pe teritoriul lor. În cazul suspectilor din Germania, aceștia aparțineau unei celule germane în cadrul mișcării islamiste, "Uniunea jihadului islamic". Suspecții pregăteau atacuri la aeroportul din Frankfurt și la o baza americană din Ramstein.

Comisarul pe Justiție și Afaceri Interne, Franco Frattini, vicepreședintele Comisiei Europene, a anunțat (septembrie 2007) în Parlamentului de la Strasbourg că pregătește:

(a) un Plan European de Acțiune privind securitatea dispozitivelor explozive (urmează să fie adoptat în noiembrie), ce prevede o bază de date cu stocurile de materiale explozive din Uniune și un sistem de avertizare pentru tentative de furt al acestor materiale;

(b) un proiect legislativ care să permită pedepsirea celor care utilizează internetul în scopuri teroriste;

(c) o legislație europeană pentru stabilirea, la nivel comunitar, a unei baze de date cu numele pasagerilor aerieni;

(d) un raport de evaluare a aplicării, de către Statele Membre, a deciziei-cadru Europene privind terorismul.

Cu același prilej, deputații români din Parlamentul European și-au exprimat opinia pentru susținerea Uniunii Europene în combaterea terorismului.

Astfel, Marian-Jean Marinescu din partea Partidului Democrat a afirmat: „pe lângă măsurile adoptate la nivel european, fiecare stat trebuie să aibă o contribuție proprie la eficientizarea unei acțiuni conjugate de luptă împotriva tuturor formelor de terorism. State Membre precum România, în care terorismul islamic nu este considerat un pericol, trebuie să fie la fel de vigilente ca și celelalte state europene care se confruntă cu această amenințare....nu trebuie să ne limităm doar la acțiuni de prevenire sau de descoperire a actelor de terorism, trebuie să identificăm și să combatem factorii care favorizează acest fenomen, precum sărăcia, excluziunea socială sau extremismul”.

Dan Mihalache din partea Partidul Socialist European a declarat că „succesul acestor politici (de combatere a terorismului, n. mea) este strâns legat de mai mulți factori:

1. măsurile privind securitatea și justiția în Uniunea Europeană
2. respectarea drepturilor fundamentale
3. dimensiunea de politică externă a Uniunii
4. în plan intern, combaterea excluziunii sociale și a cauzelor sociale ale terorismului.

Mixajul corect dintre aceste elemente ar trebui să stea la baza unui model European de combatere a terorismului, un model care să garanteze securitatea cetățenilor Uniunii, dar, în același timp, și drepturile lor fundamentale".

Important în combaterea terorismului este evaluarea corectă a factoriilor care duc la un asemenea deznodământ și pretențiile uneori nejustificate ale unor state în încălcarea dreptului la viață privată al cetățenilor.